תנ״ך · אחרונים · מנחת שי · נביאים

מנחת שי על ישעיהו

רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מנחת שי על ישעיהו

רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מנחת-שי-על-ישעיהו/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
פרק ב 6
פרק ג 8
פרק ד 8
פרק ה 9
פרק ו 9
פרק ז 10
פרק ח 11
פרק ט 13
פרק י 14
פרק יא 15
פרק יב 16
פרק יג 16
פרק יד 17
פרק טו 18
פרק טז 19
פרק יז 20
פרק יח 20
פרק יט 21
פרק כ 21
פרק כא 22
פרק כב 23
פרק כג 24
פרק כד 25
פרק כה 25
פרק כו 26
פרק כז 27
פרק כח 28
פרק כט 29
פרק ל 31
פרק לא 31
פרק לב 32
פרק לג 33
פרק לד 34
פרק לה 34
פרק לו 35
פרק לז 36
פרק לח 37
פרק לט 37
פרק מ 38
פרק מא 39
פרק מב 40
פרק מג 42
פרק מד 44
פרק מה 45
פרק מו 45
פרק מז 46
פרק מח 47
פרק מט 49
פרק נ 49
פרק נא 50
פרק נב 51
פרק נג 51
פרק נד 52
פרק נה 53
פרק נו 54
פרק נז 55
פרק נח 57
פרק נט 58
פרק ס 59
פרק סא 59
פרק סב 60
פרק סג

פרק סד 62
פרק סה 62
פרק סו 63

פרק א

פסוק א

סדרן של נביאים אחרונים כפי מה שאמרו בבתרא פרק השותפין. ירמיה. יחזקאל. ישעיה. תרי עשר. ונתנו טעמים וסברות נכונות על זה הסדר כדאיתא התם בגמרא. ובעלי המסורת סדרום כפי זמנם כמו שכתב רד"ק בהקדמת ירמיה. והחכם אברבנאל הוסיף טעמים אחרים בהקדמתו לנביאים אחרונים וכתב עוד רד"ק שבנביאים של תרי עשר אף על פי שיש מהם נביאים קדמו לירמיהו ויחזקאל לפי שנבואתם קטנה לא כתבו כל ספר וספר לבד כדי שלא יאבד במיעוטו כמו שאמרו ז"ל איידי דזוטר מרכס. והחכם אבן עזרא בסוף צפניה כתב שקדמונינו ז"ל חברו אלה השנים עשר ספרים ושמוה ספר אחד בחשבון כ"ד ספרים בעבור היות הספרים קטנים והם מטעם א' כי כולם נבואות עתידות ואין ככה החמש מגילות כי איכה הפך שיר השירים: (א"ה אבל אנחנו סדרנום כפי הנהוג בכל המקראות):

חזון. החי"ת בחטף פתח הזי"ן בחולם וטעם המלה פשוט:

פסוק ח

כסכה בכרם. הבי"ת רפויה מכלול דף ק"ח:

פסוק יד

נלאיתי. בדפוסים ראשונים וגם במקצת ס"ס כ"י מלא יו"ד אחר האל"ף:

פסוק יח

יאדימו. הדל"ת דגושה:

פסוק כא

מלאתי משפט. איכה רבתי פסוק בלע ה' ולא חמל רבי פנחס בשם רבי הושיעה אמר ארבע מאות ושמונים בתי כנסיות היו בירושלים מנין מלאתי משפט מלתי כתיב אבל בפתיחתא דאיכה הכי איתא ארבע מאות ושמונים בתי כנסיות היו בירושלים חוץ מבית המקדש מנין מלאתי בגימטריא הכי הוו וגם במדרש חזית פסוק עיניו כיונים לא גרסינן מלתי כתיב וכן כתב רש"י בפירוש המקרא בשם פסיקתא וכן הוא בירושלמי ריש פרק שני דייני גזירות ומגלה פ' בני העיר:

פסוק כב
לסיגים. בספרים כ"י ובדפוסים ישנים מלא דמלא וכן במסורה סיגים ג' מלאים וסימן הגו סיגים מכסף (משלי כ"ה:ד') כסף סיגים מצפה על חרש (משלי כ"ו:כ"ג) כור סיגים כסף היו (יחזקאל כ"ב:י"ח) וא' כספך היו לסיגים ועיין בנפוצות יהודה דף קי"ג:

פסוק כה
כבר סיגיך. במקצת ספרים מלא יו"ד אחר הסמ"ך:

פסוק ל
עלה. בספרים מעטים מלא יו"ד אחר למ"ד וברוב הספרים חסר וכן נמסר עליו לית חסר:

פרק ג

פסוק ה
ונגש העם. בשי"ן שמאלית וכן פירשו כל המפרשים וכפי המסורת שאכתוב בסימן כ"ט בס"ד:

פסוק ח
עני כבודו. חסר יו"ד עי"ן הפעל:

פסוק ט
ענתה בם. הבי"ת דגושה:

פסוק יב
מאשריך מתעים. השי"ן בדגש בכל ספרים כ"י:

פסוק טו
מלכם. מה לכם קרי:

פסוק טז
נטוות גרון. נטויות קרי:
ומשקרות. ברוב ספרי הדפוס כתוב בשי"ן ימנית ובשקר הם מעותים עלינו הכתובים כי מלה משקרות בשי"ן שמאלית בכל ספרים כ"י מדוייקים כמו שנראה מדברי המפרשים ובפרט בשרשים ומאיר נתיב וכן אמרו בב"ר ולא מן העין והרי היא סקרנית שנאמר ומשקרות עינים ובויקרא רבה ריש פרשת מצורע שהיו מסקרות עיניהם בסיקרא והכי איתא באיכה רבתי פסוק סורו טמא. ועיין עוד מה שכתוב למטה על ושפח:
וטפוף. פליגי ביה ספרי אם חסר הוא או מלא:

פסוק יז

ושפח. מה שכתוב במקרא גדולה על ומשקרות דלעיל בסמוך לית וכתיב שי"ן אין שם מקומו בספרים כ"י רק על מלת ושפח כמו שנמסר גם ע"פ והנה משפח שבסימן ה' דכל שאר לשון הפחת נכתב בסמ"ך וכן כתב רד"ק בשני מקומות בפירוש ושרשים ועיין במסורת הושע ב':

ושפח אדני. בשם של אדנות:

וה' **פתהן יערה**. בשם ההוי"ה:

פסוק יח

יסיר אדני. בשם של אדנות:

פסוק כג

והגלינים. במקצת ספרים מדוייקים כ"י ודפוסי' קדמונים כתוב והגליונים בוא"ו בתחלת התיבה וכן הוא בתרגום ובפירוש רש"י וראב"ע ורד"ק וברוב הספרים חסר וא"ו אחר יו"ד:

פסוק כד

כי תחת יופי. בספרים מדוייקים כי תחת במקף והטפחא במלת תחת ולא מצאתי על זה שום פירוש כפי משמעות הטעמים וזולתי פירוש הגאון שהביא הראב"ע וז"ל אמר הגאון כי ההפך שהוא תחת יותר יפה להם ע"כ. ואולם לפי דרש רז"ל גם כי אינו על דרך הטעמים נ"ל שהוא כאילו אמר תחת יופי כי כסדר הכתוב בכולם תחת בשם מק יהיה וגו' וכן אמרו בפרק במה אשה חלופי שופרא כיבא ורד"ק גורם חלופי שופרא בועה ואין להקפיד בסדור התיבות זו לפני זו שכן דרך לשון הקדש כמו וקראו אכר אל אבל ומספד אל יודעי נהי שהוא כאילו אמר ויודעי נהי אל מספד וכן אף אש צריך תאכלם (ישעיהו כ"ו:י"א) שהוא כמו אף צריך אש תאכלם וכמוהם רבים כמו שכתב רד"ק במכלול דף ק"כ קכ"א:

פסוק כו

ונקתה. מלעיל בטרחא:

פרק ד

פסוק ה
כי על כל כבוד. בס"א כ"י ליכא מלת כל וגם בשני ספרים ישנים ספרדים איננה ואחר כך כתבו בחוץ ס"א כל משמע דאיכא ספיקא במילתא אמנם כל המפרשים פירשוהו עם מלת כל:

פרק ה

פסוק ג
ועתה יושב. במקצת ספרים מדוייקים מלא וא"ו וכן נכון ע"פ המסורת כי לא נמנה עם ה' חסרים בסיפרא וסימנם במ"ג ריש סימן ו':

פסוק ה
הסר משוכתו. פליגי ביה ספרי החזק הוא הרפי ואם חסר הוא או מלא ורד"ק בפירוש כתב הסר משוכתו בדגש עם הוא"ו כמשוכת חדק ברפי ובשרשים שרש שוך כתב ופליגי עליה משוכתו רפי וכ"כ בעל הלשון שיש חילוק זה בספרים ורובם בדגש אע"פ שנכתב בוא"ו עכ"ל:

פסוק ח
והושבתם. בשורק וכ"כ במכלול דף קי"ז:

פסוק יב
והיה כנור ונבל תף וחליל. מלת תף בלא וא"ו בראשית המלה והוא חד מן ב' ב' לא נסבון וא"ו בריש תיבותא ומטעין בהון וסימן נמסר במהרא רבתא אות וא"ו אבל מלת וחליל הוא בוא"ו וכן צריך להגיה התם במסורת:

פסוק טז
נקדש בצדקה. במקצת ספרים מדוייקים הדל"ת בפתח:

פסוק כא
פניהם נבנים. במקצת ספרים כתובי יד חסר וא"ו ומסורה כוותייהו אזלא דבריש סדר אלה הדברים נמסר כלם חסרים בן מן א' כי לא נבונים המה:

פסוק כב
הוי גבורים. במקצת ספרים כתובי יד מלא וא"ו ומסורת מסייעא להו דנמסר ז' חסרים ולית דין ביניהון פוק חזי בשיר השירים סימן ג' ויהושע סימן י':

פסוק כג
יסירו ממנו. במסורת ריש פרשת תרומה ממנו ט' דמטעים וזה אחד מהם ושם כתבי מה שעלה על לבי בזה הענין ועיין בפירוש רד"ק:

פסוק כח
וכל קשתותיו. בדגש השי"ן ורפי התוי"ן בספרים המדוייקים. וכן דעת רד"ק בשרשים ובמכלול שקל פָּעֵל שהשי"ן דגושה. או לצורך או לתפארת. שאם הוא קבוץ מן קַשָּׁת הדגש לצורך כמו מן שַׁבַּת שַׁבָּתוֹת ואם הוא קבוץ מן קֶשֶׁת בשש נקודות הדגש לתפארת שקבוץ קֶשֶׁת קְשָׁתוֹת כמו וּקְשָׁתוֹת נערים תרטשנה (ישעיהו י"ג:י"ח) ועיין עוד בירמיה נ"א ותילים ל"ז ונחמיה ד':

פסוק כט
ושאג. ישאג קרי:

פרק ו

פסוק ג
קדוש קדוש קדוש. חד מן ג' פסוקים דמיין דאית בהון ג' מלין משולשין וסימנם בירמיה כ"ב במ"ג וחד היכל ה' היכל ה' היכל ה':

פסוק ו
ויעף. כאשר העין קמוץ ונקרא בחטוף הוא מגזרת עוף וכאשר פתוח הוא מגזרת עיף כמו ויעף העם (שמואל ב' נ"א) הראב"ע ורד"ק בפירוש ומכלול דף קל"ט ושרשים:

פסוק יג
עשיריה ושבה. בסוף מ"ג נמסר שמא חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה ואחד מהם ושבה והיתה לבער: אשר בשלכת מצבת בם. ד' סבירין בה וקריין בם וסימנם במסרה רבתא ועיין מ"ש בסוף סי' ס"ג:
השמר והשקט. זה לבדו מלרע כמ"ש במלכים ב' ו':

פרק ז

פסוק ג
כובס. מלא ועיין מנ"ש מלכים ב' י"ח י"ז:

פסוק ו
טבאל. בדפוס ישן הטי"ת בפתח ולא טוב הדבר שכל שאר ספרים בקמץ ובמקצתן האל"ף בקמץ ויש מהן שהטי"ת מאריך:

פסוק יא
העמק שאלה. במקצת ספרים כתובי יד מדוייקים העי"ן בשוא לבדו:

פסוק יד
עמנואל. פליגי ביה ספרי אי הוי חדא מלה או תרין מלין וכן כולם שבענין. ובמסכת סופרים פרק ד' מיירי מהדין עניינא ולית אנא שמע מינה מידי משום טעותא דחיישנא התם ויונתן תרגם וקראת שמו עמנואל. עמנואל. כי כשמו כן הוא ובספוק מלא רחב ארצך עמנואל תרגם מלי פתאי ארעך (ישראל) (ז"ל עמנואל וכן הוא בתרגום שלפנינו). ובפסוק עצו עצה וגו' כי עמנו אל תרגם ארי בסעדנא אלהא שמעינן מינה דחליתאה בלחוד קדש ואחריני חול ואי הכי תליתאה נחלק ואינו נמחק ואחריני נמחקין ואינן נחל כדכתבינן בספרא דתילים סוף מזמור ק"ד גבי הללויה:

פסוק טו
לדעתו מאוס ברע. במקרא גדולה הבי"ת בשוא ואין לחוש עלה כי בכל שאר ספרים בקמץ כחברו שבסמוך:

פסוק טז
בטרם ידע הנער מאוס ברע ובחור בטוב. מקצת ספרים כ"י מאס ובחר חסר וא"ו ובספר אחר נגררו הואי"ן וכן במקרא גדולה סוף איכה נמסר מאוס ג' וחסר אמנם ברוב הספרים מאוס ובחור דהבא כולהון מלאים וגם במסורת כ"י ובמקרא גדולה כאן נמסר מאוס ג' בקריאה ולא הזכירו כלום ממלא או חסר עוד במקרא גדולה שמואל א' ב' על ובחר אותו מכל שבטי ישראל נמסר שם ג' ב' חסר. וא' מלא ובמסורת כ"י לא אמרו אלא ג' בקריא:

פסוק כה
וכל ההרים. יש ספרים וכל ההרים:

פרק ח

פסוק ג
ותהר ותלד בן ויאמר. במקצת ספרים מדוייקים אין כאן פיסקא באמצע פסוק:

פסוק ח

ארצך עמנואל. מלה אחת כמ"ש לעיל בסימן ז' וכן חברו דלקמן בפסוק עוצו עצה. (אמר רפאל באזילה שמעתי ולא אבין שמכותלי דבריו ניכר דסותרין אלו את אלו שהרי לעיל בסימן ז' משמע מכח התרגום דהאי עמנואל דעצו עצה תרי מלין הוו ואילו הכא חדא מלה ואי לאו דקא מסתפינא הוה אמינא דלעיל לא הכריע את דעתו אלא כתב דמכח התרגום משמע דנחלקין אבל מ"מ סברתו דכולהו חדא מלה אבל ק"ל דהוה ליה למכתב הכשא דהטפחא במלת כי כדי להכריע דה"נ חדא מלה ולכך לא בינא לשנויי מנוסח שאר ספרי ולא חיישינן לדבריו דהכא ושבקתיהו האי תליתאה בתרי מילי ע"כ):

פסוק יג

והוא מעריצכם. במקצת ספרים מערצכם בלא יו"ד ויש מהם במאריך במ"ם:

פסוק יז

וחכיתי. בחירק עי"ן הפעל וקויתי בצירי ובמגלה פרק בקורא עומד א"ל רבי חייא לרבי שמעון ברבי אלמלא אתה לוי פסול אתה מן הדוכן משום דעבי קלך אתא א"ל לאבוה א"ל זיל אימא ליה כשאתה מגיע אצל וחכיתי לה' לא נמצא מחרף ומגדף כמותך פירוש שהיה רבי חייא עלג בלשונו וקורא לחיתי"ן ההי"ן ונראה כאומר והכיתי מכאן למדנו כמה צריך ליזהר בקריאת האותיות שלא תדמה הזיי"ן סמ"ך והסמ"ך זיי"ן ולא אלפי"ן עייני"ן ולא עייני"ן אלפי"ן ולא ההי"ן חתי"ן ולא חתי"ן ההי"ן כי אם לא יבא ול יפריד בלשונו ביניהם פעמים יצא לידי חירף וגידוף ח"ו ממכלול דף צ"ו:

פסוק יט

וכי יאמרו אליכם וגו'. רבה סוף פרשת ויקרא א"ר סימון בארי לא נתנבא אלא שני פסוקים ולא היה בהם כדי ספר ונטפלו בישעיה ואלו הן וכי יאמרו אליכם וחברו והכי איתא סוף פרשת תזריע ועיין בפירוש רד"ק:

הלוא עם. במצקת ספרים מלא וא"ו ואל"ף וכן נכון כי לא מנה במסרה דלקמן סימן י' עם ו' החסרים בהאי סיפרא:

פרק ט

פסוק ב

לא הגדלת השמחה. לו קרי:

פסוק ה

שמו פלא. כתוב במכלול דף רמ"ז ויקשרא שמו פלא הפ"א בצירי וכל שאר פלא בסגול. אמנם בחלק שני מהמכלול שהוא השרשים כתיב שהוא בשש נקודות. ולפי דעתי טעות נפל בשרשים שלנו וצריך לומר בחמש נקודות ודבר הלמד מענינו היא שהרי כבר כתב קודם לכן והשם עשה פלא בשש נקודות וכן בספר בעל הלשון שכל דבריו הם מהשרשים כתיב והתואר ב' נקודות פלא לית בב' נקודות וכל שארא בשלש נקודות. אחרי כתבי בא לידי שרשים כ"י ומצאתיהו כמו שאמרתי בחמש נקודות ומכל מקום פלא הוא בעיני כי בכל הספרים שלפני גם זה הוא בשש נקודות ואין לי מה להשיב:

פסוק ו

למרבה. למרבה קרי והוא חד מן ח' מלין דכתיבין תרין וקריין חד בקריאה וסימנם נמסר במקרא גדולה ד"ה ב' ל"ד א"כ איפוא לפי הכתיב צריך להיות ב' במלין אבל לא מצאתי כן בשום ספר ובסנהדרין פרק חלק דרש בר קפרא מפני מה כל מ"ם שבאמצע תיבה פתוחה וזו סתומה בקש הקב"ה לעשות חזקיה משיח וסנחריב גוג ומגוג וכו' עד לך נסתתם. וכתב בעל מסורת המסורת במאמר א' הנני מתמיה תמהון גדול על הדרשות שנדרשו על המלה הזאת ואומרים כי המ"ם סתומה באמצע המלה והרי לפי הכתיב אינה באמצע המלה כי הכתיב הוא ב' מלות לם רבה נוכל לפרש לם כמו להם כמו אראלם צעקו (ישעיהו ל"ג:ז') שהוא כמו אראה להם וכן בשלם הבשר (מלכים א י"ט:כ"א) בשל להם הבשר וגם לם רבה לפי הכתיב פפי' להם רבה המשרה. עד כאן דבריו. ולי נראה שאין מקום לתמיהה זו דאפשר שהמדרש סובר דמלה חדא כתיב וכן נראה מפי' רד"ק שכתב לסרבה המשרה המ"ם סתומה בכתיב וקרי במ"ם פתוחה ובהפך זה בעזרא היינו נחמיה ב' המ פרוצים מ"ם פתוחה בסוף התיבה בכתוב ויש בו דרש כאשר יסתמו חומת ירושלים שהם פרוצים כל זמן הגלות ולעת הישועה יסתמו הפרוצים ואז תפתח המשרה שהיא סתומה עד מלך המשיח ע"כ. מדבריו אלו משמע בהיא דתבת המפרצים תרתי מילי ותיבת למרבה חדא מלה וגם החכם אבן עזרא כתב כי המ"ם סגור בתוך המלה. עוד מצאתי ראיה לדברי ממה שכתב בעל את חמת בסוף מדרש רות זה לשונו בהגהת המדרש. אחר כך סייעני השם יתברך ויתעלה ומאתי נוסחא אחרינא מדוייקת והיא זו חזקיה דכתיב למרבה המשרה וגו' למרבה לית כותיה מ"ם סתומה באמצע קריא ולמ"ד שלו גדולה מכל למדי"ן שבמקרא וכו' אמנם למ"ד זו לא מצאתיה גדולה בשום מקום ולא בשום נוסח מאלפ"א בית"א רבתא ועיין בספר הזוהר ריש פרשת שלח לך:

ולסעדה. בספרים כ"י הוא"ו במאריך:

פסוק יד
מורה שקר. המ"ם במאריך:

פסוק טו
מאשרי. השי"ן דגושה:

פסוק טז
אלמנתיו. במקצת מדוייקים חסר וא"ו:

פסוק יז
בסבכי היער. במקצת ספרים הבי"ת בחטף פתח ועיין מה שכתבתי בשופטים ה':

פסוק יט
ויאכל על שמאל. בספרים כ"י ודפוס ישן מלא באלף וא"ו:
איש בשר זרעו. חסר וא"ו בתר רי"ש ובשבת פרק במה מדליקין בעון גזל הגובאי עולה והרעב הוה ובני אדם אוכלים בשר בינהם ובנותיהם וכו' עד דכתיב איש בשר זרועו יאכלו אל תקרי זרועו אלא זרעו ע"כ. ונראה דמייתורא דמלת זרעו יליף לה דהוה מצי למכתב איש בשרו כדכתיב והאכלתי מוניך את בשרם:

פסוק כ
ועוד ידו נטויה. שם בשבת מא יועוד ידו נטויה הכל יודעים וכו' אלא כל המנבל את פיו אפילו חותמין עליו את גזר דין של שבעים שנה לטובה הופכין עליו לרעה ופירוש רש"י ועוד לשון ועד כל שנותיו של אדם שהן שבעים שנה יד הדין נטויה עליו לבטל זכיותיו בעון זה ע"כ. ובכל הספרים כתיב ועוד מלא וא"ו ואין לתמוה מזה כמו שאכתוב בסוף מלאכי בס"ד:

פרק י

פסוק א
ומכתבים. בספרי ספרד יש מאריך בוא"ו:

פסוק ו
ולשימו. ולשומו קרי:
מרמס. בס"ס כ"י ובדפוסים אחרונים המ"ם בקמץ כמשפט שהוא מוכרת כמו והיה למרמס אך בספרי' אחרים כ"י ובדפוסים ישנים המ"ם בפתח וכ"כ רד"ק בשרשים וגם במכלול מנאו עם הדומים לו שבאו פתוחים מבלי הסמיכות וכ"כ בעל הלשון:

פסוק יג
ועתידתיהם. ועתודתיהם קרי׃

שושתי. בשני שיני"ן השניה קורין סי"ן והוא כמו סמ"ך. רד"ק׃

כאביר. יתיר אל"ף׃

פסוק טו
כהניף שבט את מרימיו. בכולהו נסחי עתיקי דדפוסא וכ"י כתוב ואת בוא"ו וכן משמע מפירוש רש"י וראב"ע וכ"כ החכם לונזאנו שכן הוא בכל ס"ס׃

פסוק טז
לכן ישלח האדון יהוה צבאות. בנסחי דייקי דכ"י ודפוסא כתוב בשם המיוחד וגם במסרה רבתא לא נחשב במספר שמות של אדנות׃

פסוק יט
ונער יכתבם. בס"א כ"י התי"ו בחט"ף קמץ ובספר א' בחטף פתח וחילוק כזה ראיתי בין ב"א וב"נ על פסוק ועל לבם אכתבנה (ירמיהו ל״א:ל״ג) אבל בשאר ספרים זה של ישעיה כתוב בשוא לבדו׃

פסוק כג
עשה בקרב כל הארץ. במקצת דפוסים ראשונים לא יש מלת כל וגם במקצת ספרים כ"י היה כתוב בתחלה בקרב הארץ ואחר כך הוסיפו מלת כל ואין לי בזה הכרע׃

פסוק כח
למכמש. המ"ם בקמץ ובספרים כ"י בשי"ן שמאלית כמ"ש בשמואל א' י"ג׃

פסוק לב
בית ציון. בת קרי׃

פסוק לג
גדעים. במקצת ספרים גדועים מלא וא"ו׃

פסוק לד
סבכי היער. במקצת ספרים כ"י ודפוס ישן הבי"ת בחטף פתח ועיין לעיל סימן ט' ובשופטים כ' ובתילים ע"ד על בסבך עץ׃

פרק יא

פסוק א
ויצא חטר. במקצת ספרים מדוייקים כ"י הטעם ביו"ד וברוב ספר בצד"י׃

מגזע. הגימ"ל בסגול לא בצירי:

פסוק ד
והכה ארץ. בס"א דפוס ישן כתוב והכה הטעם בכ"ף ובלא מקף בין שתי המלות וחילופים רבים מצאתי בספרים ובמדוייקים כ"י ודפוסים ישנים במקף והה"א במאריך:

פסוק ה
והיה צדק. במקצת ספרים כ"י ודפוסים ישנים כתוב ו היה מלעיל כמשפטו ובספרים אחרים הטעם ביו"ד וכן חשבו ד"ק במכלול שקל פעל עם דומים אחרים שהם מלרע שלא כמנהג:

פסוק יא
יוסיף אדני שנית. יש פסוק בין השם לשנית וכמוהו בחגי ב' ויהי דבר ה' שנית אל חגי וטעם אחד לכלם:

פסוק יד
ועפו בכתף. הבי"ת רפויה מכלול דף ק"ח:

פסוק טו
ים מצרים. במקצת ספרים בפתח ועיין מכלול דף ר"ב משקל פל:

פרק יב

פסוק א
ותנחמני. בספרים מדוייקים הוא"ו במאריך:

פסוק ב
כי עזי. העי"ן בקמץ חטף מפני דגשות הזי"ן:

פסוק ג
ממעיני. העין בפתח:

פסוק ה
מידעת. מודעת קרי:

פסוק ו
יושבת. במקצת ספרים חסר וא"ו ולא נכון לעשות כן כי לא בא במסורת פרשת מצורע וירמיה מ"ח בכלל החסרים:

פרק יג

פסוק ב
שאו נס. בגעיא:

פסוק ו
הילילו. בדפוס ישן ביו"ד אחר ה"א וגם במקצת ספרים כ"י שבתחלה נכתבו בלא יו"ד הוסיפוה אחרי כן:

שד משדי יבוא. הנגיד פירשו לשון חול ואחרים פירשוה קדש לכן אסור למוחקו וכן וכשד משדי יבוא (יואל א') וכן דרשוהו בספר הזוהר הובא בריקאנטי פרשת לך לך כי כשנפסקה היו"ד משדי אזי היא שדודה ומתמלאת מן הכתות החיצונים אז נקרא חרב לה' מלאה דם:

פסוק ח
ונבהלו. הוא"ו בגעיא בספרי ספרד וההי"א בקמץ מפני השלשלת כי יש לה משפט ההפסק.

פסוק טו
הנספה. הפ"א בסגול:

פסוק טז
תשגלנה. תשכבנה קרי:

פסוק יט
והיתה בבל. הבי"ת רפויה מכלול דף ק"ח:

פסוק כא
ורבצו שם. בספרים כ"י ובדפוסים ישנים הרי"ש במאריך:

פרק יד

פסוק ג
ומרגזך. המ"ם בחירי"ק. (א"ה כ"כ רד"ק כאן ובשרשים שרש דגש ואילו בשרש עצב לא כתב מאומה ש"מ שהמ"ם מעצבך בצירי ולא כפי מקראות ויניציאה שכתוב בגליון ששניהם בחיריק ע"כ):

פסוק יא

יצע רמה, מצאתי בס' דקדוק ישן כ"י כלשון הזה ובנפעל נוסף (פירש הפעל) העתיד שלו כמו העבר של פעל חזק (פירוש בנין פעל רק חילוק יש בו שהעבר בנפעל חזק ע"ן הפעל היא דגושה ועי"ן הפעל בנפעל נוסף דעתיד הוא רפויה כמו תחתיך יצע רמה הצד"י רפויה כי היא עתידה והוא"ו היא תמורת היו"ד שהיתה הפ"פ כי היה דינו יוצע מלא וא"ו אלא שחסר ע"פ המסורת ועל עקרו י ויצע ועל מלואו יהויצע ומצינו לקבר אובל על עקרו אויבל ועל מלואו אהויבל אבל יצע לרבים הצד"י דגושה כי הוא שלא הוזכר שם פועלו והיו"ד היא פ"פ וע"כ הצד"י דגושה כי הוא נפעל חזק ע"כ). ובספרים מדוייקים שלפנינו שניהם בדגש והמסורת תבא עליהם יצע ב'. ומכסיך תולעה. כתב הזקן לונזאנו שבס"ס חסר י' וגם אני מצאתי כן בקצת ספרים:

פסוק יח

שכבו בכבוד. הבי"ת רפויה מכלול דף ק"ח:

פסוק כג

וטאטאתיה. כן הוא במדוייקים בב' אלפי"ן ושתי הטיתי"ן בצירי:

פסוק לב

ובה יחסו עניי עמו. כאן סיום קאפיטולי י"ד וסימן ט"ו מתחיל משא מואב וגו':

פרק טו

פסוק ב

עלה הבית ודיבון. במ"ג בגליון כתוב בספר מוגה ודיבן כתוב עד כאן לשונו וכן מצאתי במקצת ספרים כ"י שנגררה הוא"ו:

מואב יייליל. בכל ספרי הדפוס וכ"י יו"ד ראשונה בשוא ושניה בצירי וכן חברו שבסמוך וכתב המכלול בדף קכ"ו שזהו דעת ב"א וכן כי יילילו על משכבותם (הושע ז':י"ד) ומשבר רוח יילילו (ישעיהו ס"ה:י"ד) וקשה לי כי בחילופים נראה שזהו דעת ב"נ אבל לב"א הראשונה בצירי והשניה נחה וכן כתב המכלול שם בשם רבי יהודה בפסוק לכן יייליל מואב שבסמוך בסימן ט"ז נחה היו"ד השניה וצירי הראשונה:

כל זקן גרועה. כן כתיב כל בלא וא"ו ויונתן שתירגם ובכל אפשר שהוא לתקון הלשון וכמ"ש בירמיה מ"ח וכל זקן גרעה ובכמה ספרי הדפוס כתוב כאן גדועה בדל"ת בפסוק ובפירוש רד"ק וכן הוא בפירוש רד"ק כ"י אך בכמה ספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוס ישן כתוב גרועה ברי"ש וכ"כ החכם אברבנאל שזה היה להם גרעון גדול שהדרת פנים זקן.

וגם אותו דירמיה כתוב בריש"ש בכל הספרים וכן במסורת ב' חד מלא וחד חסר ובספרים מדוייקים דישעיה מלא ודירמיה חסר ואי בעית אימא מילתא דשויא לתרוייהו דהמסורת איכא חלופי טובא בין פסוקי ישעיה לירמיה וחד מינייהו ישעיה כל זקן ירמיה וכל זקן ואילו גרועה לא קא חשיב שמע מינה דכי הדדי נינהו וליכא לאפלוגי ביניייהו:

פסוק ג

על גגתיה. ס"א גגותיה מלא וא"ו:

פסוק ה

צוער. ס"א צער חסר וי"ו: **חרנים**. ס"א חורנים מלא וא"ו קדמאה:

פסוק ח

אלים. ס"א אילים מלא דמלא:

פרק טז

פסוק א

מושל ארץ. חלוקים הספרים זה מזה רובן של דפוסים בלא מאריך במלת מושל לא במ"ם ולא בשי"ן ובכ"י המאריך במ"ם במקצתם בשי"ן וברובם השי"ן בצירי וכפי הנראה בחילופים בין בדפוס ובין בכ"י המ"ם במאריך והשי"ן בסגון לב"א ולב"נ המאריך בשי"ן ובצירי וכן מצאתי במקצת ספרים המ"ם במאריך והשי"ן בסגול כב"א:

פסוק ב

כעוף נודד. אין מאריך בעי"ן:

פסוק ג

הביאו עצה. הביאי קרי ביו"ד והכתיב בוא"ו:

עשי. עשו קרי בוא"ו והכתיב ביו"ד כ"כ רד"ק וכן מצאתי בספרים מדוייקים כ"י ודפוס ישן:

נודד. בספרים ספרדים חסר וא"ו:

פסוק ד

הוי סתר למו. כתוב בספר דקדוק ישן שמלת הוי בחטף פתח גדול על פי המסורת ולית דכותיה עכ"ל. ובספרים שלנו בחטף סגול:

פסוק ו

ועברתו לא כן. עיין מ"ש בירמיה סימן מ"ח:

פסוק ח
שרוקיה. בוא"ו עם דגש בקו"ף ובשי"ן שמאלית:
תעו מדבר. עיין מ"ש בתילים נ"ח בס"ד:
שלחתיה. במקצת ספרים שלוחתיה וי"ס שלחותיה:

פסוק ט
אריוך. מלעיל בשני פשטין שרשים שרש רום וס' הרכבה: (א"ה קיצץ במק"ג הוא ביו"ד גם אחר צד"י ולפי המפרשים שהוא לשון קיץ צ"ל חסר יו"ד וכן העתיקו רד"ק כאן ובשרשים ע"כ):

פסוק י
לא ירנן לא ירעע. כן כתוב לא ירעע בלא וא"ו ופסוק זה הוא אחד מן פסוקים דאית בהון ג' לא לא וסימנהון במסרה רבתא:

פרק יז

פסוק ו
עללות. חלוקים הספרים במילוי וחיסור וא"ו קדמאה ובתראה:

פסוק ט
החרש והאמיר. בדפוסים אחרנים הרי"ש בצירי וטעות הוא כי הוא בסגול ומלעיל כמו וחרש מצל (יחזקאל ל"א:ג') וכן הוא בכל ספרים כ"י ודפוסים ישנים בסגול:

פסוק י
תטעי. בדגש הטי"ת ובמסורה ב' כרמים ור"ל עוד תטעי כרמים (ירמיה ל"ב) ושניהם דגושים כמ"ש בשרשים בשרש נטע:

פסוק יא
תשגשגי. בדפוסים אחרונים גימ"ל ראשונה דגושה ובספרים כ"י וגם בדפסים ראשונים רפה:
ביום נחלה. במקצת ספרים החי"ת בשוא לבד ומקצתם בשוא ופתח ובס"א ישן מדוייק נכתב עליו יפה שוא ופתח תחת החי"ת ע"כ וכ"כ רד"ק בשרש חלה:

פסוק יג
וכגלגל. בספרי ספרד גימ"ל ראשונה רפה ושנייה דגושה:

פרק יח

פסוק ד
אשקוטה. כתיב בוא"ו וקרי בלא וא"ו בחטף קמץ והוא חד מן יתירין וא"ו וחטפין קמצין על פי המסורת וסימן במסרה רבתא:
בחם קציר. בבית:

פסוק ה
ובסר. הסמ"ך בסגול:
גמל. המ"ם בצירי ומלרע וטעה מי שכתבו בסגול ומלעיל:
יהיה נצה. לא מפיק ה"א על פי המסורת וחד מפיק עלתה נצה וזהו אחד מן י"א זוגים חד מפיק ה"א וחד לא מפיק:

פסוק ו
ולבהמה. הוא"ו במאריך בספרים כ"י:

פרק יט

פסוק ד
ימשל בם. השי"ן בקמץ לבד:

פסוק ו
קנה וסוף קמלו. כתב בעל ערוגת הבשם בפ"ג מספרו שהלמ"ד דגושה וכן מצאתי בס"א כ"י אמנם בשאר ספרים רפה:

פסוק ז
על פי יאור. ליכא למיחש על מאן דמספקא ליה אי כתיב ועל פי בוא"ו דדין הוא חד מן י"ח פסוקי דאית בהון על על וחדה מלה באמצע וסימנהון במלכים ב'וט"ז:
יבש נדף. במקצת ספרים ייבש בשני יודי"ן:

פסוק ח
ביאור חכה. עיין מ"ש בזכריה י':

פסוק ט
וארגים חורי. עיין בשמואל ב' כ"א:

פסוק י
כל עשי שכר. כל לשון שכירה כתיב סמ"ך בר מן דין כתיב שי"ן:

פסוק יג
נשאו. בשי"ן ימנית מלשון הנחש השיאני:
התעו את מצרים פנת. במקצת דפוסים אחרונים כתוב והתעו בוא"ו בראשית המלה ואינם אלא טועים אבל והתעו את מצרים בכל מעשהו שבסמוך הוא בוא"ו:

פסוק יז
לחגא. החי"ת בקמץ חטוף מפני דגשות הגימ"ל:

פסוק יח
עיר ההרס. בה"א לא בחי"ת כמו שנמצא באיזה ספר וכן נמנה במסרה גדולה בשטה מן ל"א קריין ה' וכל חד וחד לית דכותיה והכי איתא בשילהי מנחות מאי עיר ההרס כדמתרגם רב יוסף קרתא דבית שמש דעתידא למיחרב יתאמר היא חדא מנהון ומאי משמע דהאי הרס לישנא דשימשא הוא שנאמר האומר לחרס ולא יזרח וגו' (איוב ל"ט) ע"כ. וכן הוא בתרגום יונתן ורש"י כתב תרגם יונתן לשני פנים וכו' ועיין מ"ש בדברי הימים ב' ל"ג על ויעתר ובסוף יחזקאל על יעבדוהו:

פרק כ

פסוק א
סרגון. הסמ"ך בפתח בכל ספרים מדוייקים ובעל רב פעלים כתבו בקמץ רחב על משקל דרכון וכן מצאתי באיזה ספר:

פסוק ד
וחשופי. הפ"א בפתח ובקצת דפוסים בצירי והוא טעות חשוף ומגולה:

פרק כא

פסוק ב
צורי מדי. בדפוס ישן מלעיל וכן כתב רש"י צורי טעמו למעלה בצד"י אבל רד"ק כתב טעמו מלרע. וכן הוא בספרים כתובי יד ושאר ספרי הדפוס:
כל אנחתה. במסורת פרשת וארא חשיב ליה עם ד' כל בלא וא"ו דסבירין וכל. כל אנחתה. לא מפיק ה"א רש"י ורד"ק כאן וביחזקאל סימן ט"ז ובמכלול דף ל"ב ובמסרה רבתא נמנה עם מלין דלא מפקין ה"א בסוף תיבותא ומטעין בהון:

פסוק ג
נעויתי. העי"ן בחטף פתח:

פסוק ד
חשקי. בספר כ"י החי"ת בסגול ובשאר ספרים בחירק וכ"כ רד"ק.

פסוק ו
המצפה. בספרם כתובי יד מדוייקים וגם בדפוסים ישנים הה"א במאריך והמ"ם רפה:

פסוק ז
וראה רכב. ברוב הספרים מלעיל הטעם ברי"ש:

פסוק י
ובן גרני. הגימ"ל בקמץ לבד והוא חטף:

פסוק יב
אתא בקר. במקצת ספרים כ"י אתה בה"א וכן הביא השרשים בשרש אתה ובהגהה שם א"א במסורה אתא בקר לית כתיב אל"ף וחד ואתה מרבבת קדש כתיב ה"א:

פסוק יג
משא בערב ביער בערב. בספרים מדוייקים שניהם שבפסוק בשוא לבד:

פסוק יז
קשת גבורי. בדפוסים קדמונים וספרים כ"י מלא וא"ו:

פרק כב

פסוק א
עלית כלך. כתוב במכלול דף רס"ה כלך בקמץ ובמקצת ספרים הוא בצירי ע"כ. ונ"ל להכריע מן המסורת שהוא בקמץ שכן נמסר על פסוק זה כלך ג' ושנים האחרים הם כלך יפה רעיתי דשיר השירים אסף אאסוף יעקב כלך (מיכה ב':י"ב) וגם במסרה קטנה נמסר על כל אחד מהם ג' קמץ:

פסוק ה
בני. הוא אחד מן החסרים אל"ף וסימן במסורה גדולה זכריה י"ד:

פסוק ז
השערה. העי"ן בשוא לבדו וכבר ברירנא להא מילתא בפרשת כי תצא סימן כ"ב:

פסוק ח
אל נשק. במקצת ספרים כ"י הנו"ן בצירי וכן כתוב בשרשים שהוא בחמש נקודות אך ממסרה אחת שהביא אחר כך נראה שהוא בשש נקודות וכן ראיתי בשאר ספרים:

פסוק י
ותתצו. תי"ו השרש רפה ומשפטה להדגש כי שרשם נתץ כ"כ רבי יונה בספר הרקמה ורד"ק בפירוש ובמכלול דף צ"ג ובשרשים כו"כ האפודי:
הבתים. בגלגל וזקף קטן:
לבצר. הצד"י דגושה:

פסוק יג
אכל בשר. במקרא גדולה אכול מלא וא"ו ונמסר עליו י' מלאים וטעות הוא כי מה שנמסר בפרשת שמיני בכלל המלאים הוא אכול ושתו שבפסוק וזה הראשון הוא חסר בכל המדוייקים:

פסוק כא
ואבנטך. בס"א כ"י הנו"ן בסגול ובלא מאריך ובשאר ספרים בצירי וברובן במאריך:

פרק כג

פסוק ב
דמו. המ"ם דגושה:

פסוק ד
רוממתי בתולות. בספרים מדוייקים מלא דמלא ועיין מ"ש באסתר סימן ב':

פסוק ז
קדמתה. הה"א במפיק. רד"ק:

פסוק יב
המעשקה. בספרים כ"י ודפוס ישן הה"א במאריך והמ"ם רפה וכן הוא במכלול דף נ"א:
כתיים. כתים קרי וכ"כ רד"ק וקשה בעיני כי בחילופי המקרא שלנו משמע שכן הוא למדינחאי אבל למערבאי כתים כתיב וקרי:

פסוק יג
בחוניו. בחיניו קרי:

פסוק יד
מעזכן. הזי"ן דגושה וכן חדות ה' היא מעזכם (נחמיה ח':י') שרשים:

פסוק טז
היטיבו. בספרי ספרד מדוייקים כ"י ואף בדפוס ישן מלא יו"ד גם אחר ה"א:

פסוק יז
ושבה לאתננה. ב' מלרע על פי המסורת וחברו ושבה אל בית אביה דאמור וחד שבה דאסתר:
לאתננה. ה"א הכנוי רפה על פי המסורת וכן הוא במכלול דף ל"ב אבל והיה סחרה ואתננה. שבסמוך במפיק ה"א והוא חד מן י"א זוגים חד מפיק ה"א וחד לא מפיק וסימן במסרה רבתא אות ה"א:

פרק כד

פסוק ב
כנשה. בה"א:
כאשר נשא בו. באל"ף וכן במסורת ב' כתיב אל"ף וחברו וכל איש אשר לו נשא (שמואל א כ"ב:ב') וכן כתבם השרשים בשרש נשה:

פסוק ו
על כן אלה אבלה ארץ. באיזה ספרים בבי"ת אך ברובן של מדוייקים בכ"ף וכ"כ רד"ק בפי' ובשרשים וגם הראב"ע פירשו ענין אכילה:
ויאשמו. בשוא האל"ף והשי"ן. רד"ק בפ' ושרשים ומכלול דף קי"ד:

פסוק יג
כעללת. במקצת ספרים מלא וא"ו בתראה וא"ו קדמאה ויש ספרים בהפך ובקצתם מלא דמלא:

פסוק טז
רזי לי רזי לי. מלת רזי מלעיל מפני מלת לי שהיא בצדה שהיא מלה זעירא רד"ק בפירוש ובמכלול דף רצ"ח ושרשים ובמאמר המאריך אשר התחלתי אענה אף אני חלקי באלו המאריכין וכיוצא בהם אם ייטב בעיני ה' להאריך ימי:

פסוק יז
ופחת ופח. רפי"ן:

פסוק יח
והיה הנס. בספרי ספרד הוא"ו בגעיא:

פסוק יט
רעה. לית מלעיל עיין בהמסורת במקום הזה ועיין גם כן בשטא חדא דכל חד וחד מלעי ולית דכותיה הלא היא כתובה בסוף מסרה גדולה שלנו:

פסוק כ
ולא תסיף. במקצת ספרים חסר וא"ו וכן הוא לפי המסורת דפרשת בא. ועיין מה שאכתוב בעמוס סימן ה':

פסוק כג
ובושה. מלרע:

פרק כה

פסוק ד
מחסה. בשוא לבדו שרשים:

פסוק ו
ממחים. בספרים כתובי יד מדוייקים מ"ם שנייה בגלגל והיו"ד בזקף קטן:

פסוק ט
ויושיענו. דגש ומלא כמו שכתבתי בשמואל א' ד':

פסוק י
במי. במו קרי:

פסוק יא
השחה לשחות. שניהם בשי"ן שמאלית וכן מוכח בירושלמי פרק ששי דשקלים:
ארבות ידיו. כן כתוב ברוב ספרים מדוייקים בקמץ חטוף והבי"ת דגושה:

פסוק יב
חמתיך. במקצת ספרים מלא וא"ו קדמאה ויש ספרים מלה וא"ו בתראה:

פרק כו

פסוק א
חומות וחל. בספרים מדוייקים מלא דמלא וכן הוא במסורת תילים נ"א:

פסוק ב
שמר אמנים. אמנים כתיב חסר וא"ו ובפרק כל כתבי אל תקרי אמונים אלא שאומרים אמן:

פסוק ח
ולזכרך. בספרי ספרד הוא"ו במאריך:

פסוק י
למד צדק. מלרע שלא כמנהג. מכלול דף ו' ושרשים:

פסוק יא
ה' רמה ידך. לשון רש"י כל יד רמה שבמקרא טעמו למטה וזם טעמו למעלה עד כאן. ויש לתמוה עליו שהמסורה אומרת רמה ג' לעיל בקריאה וסימן פן יאמרו ידינו רמה. רמה קרני בה'. רמה ידך:

פסוק כ
וסגור. במקצת ספרים כתובי יד הסמ"ך בשוא ופתח וכן כתוב בספר רב פעלים וחתום הספר. חגור חרבך בחטף פתח הפ"א גרונית וגם בלי גרונית וסגר דלתך ועיין מ"ש בשופטים ה':
דלתיך. דלתך קרי.:
יעבור זעם. כתוב בוא"ו וקרי בלא וא"ו בקמץ חטוף מפני המקף והוא חד מן מלין יתרין וא"ו חטפין קמצין עפ"ה וסימן במסרה רבתא אות וא"ו:

פסוק כא
הרוגיה. עיין מה שכתוב במשלי ז' על פסוק ועצמים כל הרגיה:

פרק כז

פסוק ג
פן יפקד עליה. מפירוש רש"י נראה שהיה כתוב בספרו פן אפקד וכן רצה לבאר התרגום אכן כל שאר המפרשים פירשוהו כמו שכתוב בספרים שלנו יפקד ובעל מאיר נתיב שכתב אפקד סמך לו על רש"י ז"ל ולא נהוג עלמא כווחיה:
אצרנה. בקמץ חטף הצד"י במקצת ספרים כן כתב רד"ק ביירוש ובשרשים וכ"כ במכלול דף כ"א על ואצרנה עקב תהלים קיט בלא מחלוקת:

פסוק ד
שמיר שית. המסורת עליו לית דסמיך ר"ל שכל השאר כתיב שמיר ושית עם וא"ו החבור:
אפשעה בה. בספרים שבאו לידי השי"ן בשוא לבדו במקרא גדולה כתוב ויש ספרים בחטף קמץ וכן כתב רד"ק בשרשים שהוא בחטף קמץ במקצת הספרים ובמכלול דף כ"ח הביאו עם אחרים שהם בחטף קמץ בלא מחלוקת וגם רב יונה כתב שהוא בחטף קמץ בשי"ם כצן אשקה נא (מלכים א יט) ועיין מה שכתוב בשמואל א' ט' על פסוק כי כפשע ביני ובין המות:

אציתנה יחד. יו"ד יחד דגושה כמ"ש במכלול דף ק"ו:

פסוק ה
במעזי. העי"ן בשלש נקודות והזי"ן דגושה ברוב הספרים ובמקצת כתובי יד העי"ן בוא"ו שורק:

פסוק ח
בסאסאה. פירש רש"י באותה מדה נראה מפירושו שהה"א במפיק לכינוי הנקבה אכן בספרים שלפני הה"א רפה וכן פירש רד"ק בפירוש המקרא ובשרשים:

פסוק ט
הסר חטאתו. בחירק וחסר יו"ד:

פרק כח

פסוק ב
שער קטב. בשי"ן שמאלית בכל ספרים מדוייקים וכן פי' רד"ק לשון סערה. גם המאיר נתיב הביאו לבן אשר ולבן נפתי בלא געיא:
כבכורה. יונתן תרגם כבכורא משמע שהה"א אינה לכנוי וכן כתב רד"ק בפירוש ובמכלול דף ל"ב ודף רכ"ח והינה לכינוי רק לתפארת הקריאה ולרש"י מפיק הה"א לכינוי וזהו חד מן י"א זוגים חד מפיק ועיין מה שאכתוב ביחזקאל כ"ב על לא גשמה":

פסוק י
כי צו לצו צו לצו. הראשון והשלישי בפתח והשני והרביעי בקמץ וכן קו לקו קו לקו כך הם בספרים מדוייקים אל וחבריהם שבסמוך:

פסוק יב
ולא אבוא שמוע. חד מן מלין דכתיב אל"ף בסוף תיבותא ולא קרייא וסימן בדינאל ג' ובריש פרשת שלח לך במקרא גדולה:

פסוק טו
שיט. שוט קרי:
עבר. יעבר ק':

פסוק טז
יסד. בפתח הסמ"ך בכל ספרים שלפני וכן כתב רד"ק בפירוש ובשרשים והוא חד מן ד' יסד שנמנו במסרה רבתא וכולם פתוחים אכן במכלול דף ר"ב מנה זה עם דומים אחרים שהם קמוצים ואחר כך כתב ובמקצת ספרים מדוייקים הוא הראב"ע ורד"ק בפירוש

ובמכלול דף קכ"ו ודף רל"א ובשרשים ולרש"י הראשון פתח והשני קמץ וכן מצאתי בדפוס ישן ובשאר ספרים שניהם קמוצים ועיין דברי הימים ב' ח':

פסוק כ

והמסכה צרה. מלעיל כי הוא פועל עבר שרשים שרש צור וכן נמסר עליו ליתצ בטעם מלעי והוא גם כן בשטא חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכותיה וסימן בסוף מסרה גדולה:

פסוק כב

יחזקו. בשוא החי"ת והזי"ן. רד"ק בפירוש ומכלול דף מ"ה ושרשים:

פסוק כד

הכל היום. לית רפי:

יפתח וישדד. בשי"ן שמאלית לשון שדה:

פסוק כה

חטה שורה. בכל ספרים מדוייקים בשי"ן שמאלית וכן פירשו רובי המפרשים אבל מפירוש רש"י נראה שהוא קורא בשי"ן ימנית וכן משמע בירושלמי ריש פרקא קמא דחלה עלה דמתניתין דקתני חמשה דברים חייבים בחלה החטים והשעורים וכו' ר' שמעון בר נחמן שמע כלהון מן הדא ושם חטה שורה וגו' ושם חטה אלו חטים שורה זו שבולת שועל ולמה נקראת שורה שהוא עשויה כשורה שעורה אלו שעורים נסמן זה שיפון הכוסמת אלו הכוסמין גבולתו עד כאן גבולו של לחם לחלה. ולמדין מן הקבלה רבינו שמשון וילקוט ישעיה רמז ש"ב:

פסוק כז

על כמן יוסב. בוא"ו עם הדגש וכן כתב רד"ק בפירוש אבל במכלול דף ק"פ ובשרשים כתב ופליגי עליה יוסב רפי:

פסוק כח

יודק. רפה:

פרק כט

פסוק ד

והיה כאוב. הוא"ו בגעיא בספרי ספרד:

פסוק ה

כאבק. הכ"ף בשוא והאל"ף בקמץ בספרים שלפנינו וכתב רד"ק בשרשים שכן הוא ברוב הספרים ונמצא במקצתן הכ"ף בפתח והאל"ף בחטף פתח:

פסוק ז
ומצדתה. בחולם:
והמציקים. במקצת דפוסים ישינים הה"א במאריך והמ"ם רפה וכן מצאתי בנסחא כ"י ובשאר ספרים המ"ם דגושה והה"א בלא מאריך:

פסוק ט
השתעשעו. בס"א העי"ן בשוא ובשאר ספרים בפתח:
שכרו ולא יין. לדעת רובי המפרשים הוא עבר וכן במקצת ספרים השי"ן במאריך. אך מפירוש רש"י נראה שהוא צוי לדעתו בפלס חרבו מאד (ירמיהו ב׳:י״ב) וכן בכמה ספרים השי"ן בלא מאריך:

פסוק יא
אל יודע הספר. ספר ק':

פסוק יג
נגש. בספרים מדוייקים בשי"ן ימנית וכן פירש ן' נאנח והאברבנאל והוא אחד מן ד' בשי"ן ימנית וסימנהון במסרא רבתא ורד"ק כתב שכן כתבו ר' יונה וכן במקצת הספרים והמסורת נית כוותיה בספרא והם בשי"ן שמאליה הנה אתר כמוהו נגש והוא נענה ועוד מסורת אחר נגש ונגש ד' בסי"ן וסימן ואיש ישראל. וחברו שמואל א' י"ג ירהבו (ישעיהו ג׳:ה׳) נענה רשם נד. אם כן יען כי נגש בשי"ן ובמקצת הספרים נמצא יען כי נגש בסי"ן וכן דעת המתרגם ורש"י ון' עזרא ועיין שקלא וטריא שבמקרא גדולה בישעיה נ"ב:

פסוק יד
יוסף. בחירק וחסר יו"ד לפי המסורת שבמקרא גדולה על פסוק זה:

פסוק טז
הפככם. הה"א בפתח בכל ספרים מדוייקים כ"י וום ברוב הדפוסים:

פסוק כג
כי בראותו. במקצת ספרים חסר וא"ו בתר א':

פרק ל

פסוק ג
והחסות. בשורק:

פסוק ה
הבאיש. בשני נחין האל"ף והיו"ד כמו הגורל ראישונה (יהושע כא):

פסוק ו
עירים. בספרי ספרד כתיב וקרי ביו"ד ובספרים אחרים עורים כתיב עירים קרי:
חיליהם. יש ספרים שחסר וא"ו בתראה ויש ספרים חסר יו"ד אחר הלמ"ד:
אוצרותם. יש ספרים שחסר וא"ו קדמאה:

פסוק ח
כתבה על לוח וגו' ועל ספר חקה. ה"א של כתבה ושל חקה במפיק ולדעת יונתן שתיהן בלא מפיק רד"ק בפירוש ושרשים והראב"ע כתב חקה רפה ויש ספרים שהה"א במפיק:

פסוק יא
מני דרך הטו מני ארח. במקצת דפוסים ישנים הנו"ן בחירק בשניהם בשאר דפוסים וגם בכל ספרים כתובי יד שניהם בצירי. וכ"כ רד"ק בפירוש ובשרשים:

פסוק יב
מאסכם. המ"ם בקמץ רחב והאל"ף בקמץ חטוף:

פסוק יד
כשבר נבל. בדפוס ישן הנו"ן בסגול וכן כתב רב פעלים ויש ספרים בשלש נקודות עד כאן. ובשאר ספרים בב' נקודות וכן נראה מהמכלול ושרשים:
כתות. התי"ו בוא"ו שורק:

פסוק כא
זה הדרך לכו בו. במסורת פרשת ואלה שמות נחשב זה עם ו' דסבירין בה:

פסוק כו
ביום חבש. עיין מה שאכתוב ביחזקאל כ"ד:

פסוק כז
משאה. הה"א רפה רש"י ורד"ק:

פסוק ל
אש אוכלה. במקצת ספרים כתובי יד מדוייקים חסר וא"ו:

פסוק לב
מוסדה. שם וה"א מפיק הכינוי נחה והיחה ראויה במפיק. רד"ק בפירוש ומכלול דף ל"ב והוא חד מן מלין דלא מפקינן ה"א בסוף תיבותא ומטעין בהו וסימן במסרה רבתא:
נלחם בה. בם קרי ובמסרה גדולה נמנה עם ד' דסבירין בה וקריין בם ועיין מה שאכתוב בסוף סימן ס"ג מזה הספר:

פסוק לג
מאתמול. בשורק. אבן עזרא ורד"ק:
גם הוא. היא קרי:
למלך הוכן. בספרים מדוייקים קמץ מכלול דף קמ"ג:
העמיק. בספרים כתובי יד מדוייקים בשוא העי"ן ומלא יו"ד:
הרחב. בספרים מדויקים חסר יו"ד:

פרק לא

פסוק א
על סוסים ישענו. בספרים מדוייקים כתובי יד על בלא וא"י וכן הוא במאיר נתיב שרש סוס ושרש שטן. ובספרי הדפוס כתוב ועל:

פסוק ב
ויבא רע. מלעיל כמו שכתבתי בפרשת תולדת יצחק:
ואת דבריו לא הסיר. ירושלמי פרק הערל ואת דברו לא הסיר כלומר קרי ביה דברו ודריש ליה לשון דבר והכי איתא בויקרא רבה פרשת ל"ב ואת דבריו לא הסיר ואת דברו לא הסיר ועצ"ל בבמדבר רבה פ' ט' ועיין מה שאכתוב בספר מלאכי אצל ומה כאחד מברש:

פסוק ג
אדם ולא אל. הוא"ו בגעיא ואין מאריך בלמ"ד:

פסוק ו
העמיקו. בספרים מדוייקים העי"ן בשוא לבדו:

פרק לב

פסוק א
למשפט ישרו. בשי"ן שמאלית:
והיה איש. במקצת ספרים הה"א במאריך:

פסוק ו
לעשות חנף. בספרים מדוייקים מלעיל כי הוא שם דבר וכן נראה מהשרשים וכן כתב בעל הלשון שהוא על משקל חמש ורש"י כתב בהדיא חנף שם דבר לכך טעמו למעלה ונקוד פתח פירוש פתח קטן:

פסוק ז
וכל יכליו רעים. הכ"ף בצירי אף על פי שהוא הכילי שזכר למעלה. **ענוים**. עניים קרי:

פסוק ט
האזנה אמרתי. בספרים כ"י מדוייקים האל"ף בשוא לבדו והזי"ן בצירי וכן הוא בדפוס ישן יגיד עליו רעו דנשי למך על פי המסורת למימרא דחדא קריאה אית להו ועיין מה שכתבתי בסדר בראשית:

פסוק יא
וחגורה. לית מלעיל ומלא וא"ו במדוייקים ונמנה בסוף מסורה גדולה בשטה חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה:

פסוק טו
וכרמל. והכרמל קרי:

פסוק יח
ובמשכנות. בספרי ספרד הוא"ו במאריך:

פרק לג

פסוק א
כהתמך. התי"ו במאריך במקצת ספרים ובכתובי יד וגם במקצת דפוסים חסר יו"ד וכתב רד"ק בפירוש ובשרשו שהואא קל והיתה המ"ם ראויה להדגש וכן כתוב במכלול דף קע"ט:
תושד. בוא"ו עם הדגש בשי"ן:
כנלתך. בדגש הנו"ן לחסרון הה"א כי משפטו כהנלתך בפלס להגלתך מכלול דף קס"ה וספר ההרכבה אות כ"ף:

פסוק ג
מרממתיך. במקצת ספרים מלא וא"ו אחר רי"ש:

פסוק ז
הן אראלם צעקו חצה. לית חסר ויש בו דרש באיכה רבתי פסוק בכה תבכה בלילה ובב"ר פרשת נ"ו עיין יפה תואר שם סימן ז' ומתנות כהונה:

פסוק ט
קמל. פתח באתנח ועיין מכלול שקל פעל:

פסוק טו
מראות ברע. סימן ישעיהו מראות ברע. חבקוק מראות רע. וחד פסוק סימן לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב:

פסוק יז
מרחקים. המ"ם בפתח כמו שאכתוב בירמיה ח':

פסוק יח
יהגה. הגימ"ל בדגש ובלא מאריך ביו"ד בספרים כתובי יד וגם בקצת דפוסים:

פסוק כ
בל ינתקו:

פסוק כא
כי אם שם וגו'. חצי הספר בפסוקים:

פרק לד

פסוק א
צאצאיה. אל"ף ראשונה בחטף סגול:

פסוק ג
באשם. הבי"ת בקמץ חטוף והאל"ף בשוא נחה וכן ועלה באשו (יואל ב':כ') מכלול דף ר"ח ושרשים שרש באש:

פסוק ט
ונהפכו. בסגול הה"א וקל הפ"א. שרשים:

פסוק יא
וקפד. במקצת ספרים מלא וא"ו אחר הפ"א:

וינשוף. השי"ן בחולם בספרים מדוייקים וכן כתב רד"ק לא בשורק כמו שנמצא באיזה ספרים:

קו תהו. באו במפיק שלשה רפין קו תהו. שלו בה (יחזקאל כ"ג:מ"ב). ה' בם (תהלים סח):

פסוק טז
וקראו. בספרי ספרד הוא"ו במאריך ויש ספרים שהקו"ף בחטף פתח ועין מה שכתוב בשופטים ה':

אשה רעותה. במקרא גדולה כתוב בגליון ספר אחד ואשה עד כאן לשונו. והתרגום סייע לו אבל לא ראיתי כן לאחד מהספרים:

פרק לה

פסוק ד
נקם יבוא. ממלא וא"ו בספרים מדוייקים וכן חברו שבפסוק ונכון לעשות כן כי אין אלו מן ז' חסרים הנזכרים במסורת פרשת בהעלתך:

פסוק ז
בנוה תנים רבצה. כתב רש"י שם דבר הוא כמו מרבין שהרי אינו מפיק ה"א עכ"ל ובספרים שלנו ה"א בסוף תיבותא:

פסוק י
ישיגו ונסו. זהו ישיגו ונסו ושלמטה מזה בפרשת עורי עירי יסיגון בנון נסו אין וא"ו בראש המלה וסימן וא"ו בוא"ו נו"ן בנו"ן. עיין רד"ק:

פרק לו

פסוק ב
מלכיש ירושלמה. ה' חסרים וחד מלא עיין במסורת על פסוק זה והמלא הוא בד"ה ב' ל"ב אחר זה שלח סנחריב:

פסוק ה
אמרתי אך דבר שפתים. סימן דמלכים אמרה דישעיהו אמרתי וחד פסוק סימן ויקרא אבימלך ליצחק*):

פסוק ז
הלוא הוא. לפי המסורת ראוי להיות מלא וא"ו שאין זה ממנין ז' חסרים בסיפרא שנמסר סימנם במ"ג סימן י' וכן מצאתיו מלא במקצת ספרים:

פסוק י
עלה על הארץ הזאת. בכל ספרים שלנו כתוב אל ותימה על המתרגם שתרגקם סק על ארעא:

פסוק יב
חראיהם. צואתם קרי ובחילופי מלכים וישעיה כתוב במסרת מלכים חריהם ישעיה חראיהם:

שיניהם. מימי רגליהם קרי ובכל הספרים כתוב שניהם ביו"ד אחר השי"ן וכן הוא חברו דמלכים ברוב הספרים וכ"כ המכלול יופי בשני המקומות אמנם במסורת כתוב מלכים שניהם כתיב ישעיה שיניהם כתיב עוד מצאתי בס"א כ"י כי בשני המקומות כתוב בפנים גם מלת מימי והקרי והכתיב אינו אלא על מלת שיניהם ונראה מדברי רש"י שכן היה כתוב בספרו וכ"נ מדבריו בפירוש הגמרא סוף פרק הקורא את המגילה עומד וכך הוא גירסת הרי"ף ורבינו ישעיה הראשון שם אבל הרא"ש וריא"ז אינם גורסים מלת מימי בכתוב וכך היא גירסת רד"ק כמו שכתוב במלכים וכ"כ בעל המסורת במאמר אחד וזה תלוי בנוסחאות הגמרא:

פסוק יד

ישא. עיין מה שכתבתי במלכים ב' י"ח:

פרק לז

פסוק יז

הטה ה' אזנך ושמע. הוא"ו במאריך ובמקצת ספרים השי"ן בשוא ופתח ובמקצתן בשוא לבדו ועיין מה שכתבתי בפרשת בלק על פסוק קום בלק ושמע:

פסוק כד

ביד עבדיך חרפת אדני. יש פסיק בין חרפת לשם כמ"ש במלכים:

מרום קצו. סנהדרין פרק חלק ר' חנינא בר פפא רמי כתיב מרום קצו וכתיב מלון קצו אמר אותו רשע בתחלה אחריב דירה של מטה ואחר כך אחריב דירה של מעלה ופירש רש"י כתוב מרום קצו בישעיה וכתוב מלון במלכים כן צריך להגיה בפירוש רש"י:

פסוק כה

כל יארי. בכל ספרי כתובי יד חסר וא"ו בתר אל"ף ועיין מה שאכתוב בזכריה סימן י':

פסוק כו

הלוא שמעת. מלא וא"ו בספרים מדוייקים ועל פי המסורת שזכרתי למעלה בסימן ל"ו:

עתה הבאתיה. בספרים מועטים כתוב הביאתיה ביו"ד ואל"ף אחר הבי"ת וגם במכלל יופי כתוב על זה מלא בעי"ן הפעל ועל אותו דמלכים לא כתב מאומה ולפי דעתי נשתבש בדברי המכלול שכתב בדף ק"נ ובאו מלכים בעי"ן הפעל וכו' ומנה בכללם עתה הביאתיה ובמורה מקום בגליון כתוב ישעיה ל"ז אך אין למדין מהמורה מקום כי אם מהספרים המדוייקים שזה דישעיה חסר ודמלכים מלא וקצת תימא שלא נמנה חילוף זה עם חילופים אחרים שנמנו במסורת שלנו בין מלכים לישעיה ויותר מזה יש לתמוה

על בעל המסורת דבישעיה סימן מ"ג לא מנה שום אחד מאלו עם אותן שהם מלאים ועיין עוד מה שכתבתי במלכים ב' ט':

פסוק כט

ושאננך. בכמה ספרים כתובי יד וגם בדפוסים ישנים נו"ן ראשונה בקמץ וכן חברו דמלכים וכך הם בשרשים ובבעל הלשון ובמקצת וכן חברו דמלכים וכך הם בשרשים ובבעל הלשון ובמקצת ספרים בפתח כמו שכתוב במלכים:

פסוק ל

ואכול. ואכלו קרי ויש ספרים שהכתיב ואכל ונוסחא קמייתא טפי עדיפא דמסרא רבתא חשיב ליה בהדי מלין דכתיבין מוקדם מאוחר פוק חזי התם באות וא"ו:

פסוק לח

ואדרמלך. בספרי ספרד הוא"ו בגעיא:

אסרחדן. במקצת ספרים כ"י ודפוסים קדמונים חדא מלה ויש ספרים תרין מלין כמו שכתוב במלכים ובעזרא ד':

פרק לח

פסוק ג

ויאמר אנה. במקצת ספרים כתובי יד בשני טעמים אָנָּה ובשאר ספרים בטעם אחד לבד בנו"ן וזה אחד מן ו' כתובים בה"א בלשון בקשה ומה שיש לדקדק בזה אכתבנו בתילים קי"ו בס"ד:

ובלב שלם. ובספר מלכים כתיב ובלבב ושם מסרתי הסימן ומה שכתוב במקרא גדולה כאן ולבב טעות הוא מהדפוס שהקדים למ"ד לבי"ת:

פסוק יא

יושבי חדל. בכל אתר כתיב חלד והכא כתיב חדל זיל קרי בזוהר פרשת נח סוף דף ס"ה:

פסוק יג

כארי. הכ"ף בקמץ וכן במסורת ב' קמצין בתרי לישני שויתי עד בקר כארי ידי ורגלי ועיין מ"ש בעל ערוגת הבשם בסוף פ"ג מספרו:

פסוק יד

כסוס. כן כתיב וק' ואי משכחת ספרי דכתיב כסיס וקרי כסוס הם אליבא דמדינחאי דלא נקטינן כוותיהו אבל בירמיה סי' ח' כתוב וסוס וק' וסיס:

דלו. עיין מ"ש באיוב כ"ח:

אדני עשקה. (א"ה במ"ג נכתב ביו"ד ה"א וטעות גמור הוא שהרי נמסר בערך א"ד במנין קל"ד אדני ולא ידעתי למה הרב המחבר לא העיר על זה ע"כ):
עשקה לי. צווי, ואף על פי שהעי"ן איננה חטופה אלא נקראת במאריך, הנה כמוה ושמרה נפשי כי חסיד אני או יהיה עבר לנקבה. כ"כ רד"ק בפי' ובשרשים. לאפוקי אותן שקוראים בחטף. ועיין מ"ש בתילים מזמור פ"ו:

פסוק יט
יודיע אל אמתך. התרגום וראב"ע פ' אל זה השני בצירי ורד"ק תמה עליהם כי בכל הספרים אל נקוד סגול וסמוך במקף עם אמתך כמו הראשון, והמסרה אל אמתך שנים והם אלה השנים אשר הם בפסוק כי לא שאול תודך ובפ' חי חי:

פרק לט

פסוק א
מראדך. באל"ף ברוב הספרים ובקצת מהם מרדך בלא אל"ף:

פסוק ד
באוצרתי. כן הוא במקצת ספרים מדוייקים כמ"ש בפ' האזינו:

פרק מ

פסוק ב
בכל חטאתיה. בבי"ת וכן פי' כל המפרשים:

פסוק ז
נבל ציץ. זה וחבירו שבסמוך בשני טעמים כמו וַיָּצֵץ ציץ דפרשת קרח עיין שם:
נשבה בו. הבי"ת של בו דגושה ועוד אדבר בזה בכלל אתי מרחיק בס"ד:

פסוק י
משלח לו. למ"ד של לו רפה:

פסוק יג
מי תכן את רוח. בכל הספרים יש טפחא במלת רוח ומלת ה' היא תשובה לשאלה ואינו נסמך רוח אל ה' וכן דעת יונתן ומפרשים אחרים ויש מי שפי' בענין אחר ואינו על דרך הטעמים:

פסוק כ
המסכן. המ"ם רפויה והה"א סמוכה במאריך מכלול:

פסוק כה
ואל מי תדמיוני. התי"ו רפה ועיין מ"ש בפרשת כי תצא על לא תתעב בפ' וארא על אתה תדבר:

פסוק כו
מי ברא אלה. טועים העושים אותו מלעיל שהמכלול מנאו בדף ו' עם אותם שבאו מלרע שלא כמנהג:

פסוק כט
עצמה ירבה. חטף ע"פ המסורת ר"ל קמץ חטוף וחבירו כוש עצמה דסוף נחום:

פסוק לא
וקוי. היו"ד בצירי והיא עי"ן הפועל ויו"ד הרבים נעלמת והוסרה היו"ד מהמכתב ונשארה במבטא בפגישת שני יודי"ן אבל וקוי ה' המה יירשו ארץ תילים ל"ז בהנעת וא"ו עי"ן הפועל כן דעת רד"ק במכלול משקל פועלים ובשרשים ובתהלים וכן מצאתי בספרים מדוייקים ועיין עוד מ"ש בתהלים:

פרק מא

פסוק ה
ראו איים **וייראו**. פליגי סיפרי אם הוא בתרי יוד"ן או בחדא בלחוד וממסורת ליכא לאכרועי מידי:
ויאתיון. בדפוסים ישנים וגם ברוב ספרים כ"י האל"ף בחטף סגול וכן כתב המכלל יופי האל"ף נעה ולמד זה מהמכלול דף קס"ג ומהשרשים שהובא עם אחרים שהאל"ף נעה:

פסוק ז
את צרף. יש מי שכתבו מלא וא"ו ואין לסמוך עליו שזהו א' מן ד' חסר במסורה:

פסוק ט
החזקתיך מקצות. בספרים כ"י מדוייקים הקו"ף רפה וכ"כ רב פעלים:
ואמר לך. מלעיל במדוייקים כ"י וגם בדפוסים ישנים:

פסוק טו
בעל פיפיות. פ"א שנייה רפויה כמשפטה וכן חרב פיפיות בידם דתילים:

פסוק יז
נשתה.דגש התי"ו לתפארת המלה מכלול שקל פעל:

פסוק כא
קרבו ריבכם. במקצת ספרים הקו"ף בלא מאריך ומ"מ קריאתו בקמץ רחב כי משפט התיבה בשוא נע שהוא צווי מהדגוש, אלא שהרי"ש אינה מקבלת דגש והטילוהו תחת הקו"ף שמשפטה בפתח כ"כ רד"ק בפירוש ובשרשים וגם החכם ן' עזרא כתב שהוא צווי מהבנין הכבד הדגוש על משקל ברכו את ה' עכ"ל. ולא יתכן להיות צווי מהקל בשקל חרבו מאד (ירמיה ב') כי שרש קרב מבנין הקל הוא עומד וזה יוצא:

פסוק כג
ונשתעה. מלעיל הטעם בתי"ו:

ונרא*. ונראה ק':

פסוק כח
וישיבו דבר. במדוייקים מלא יו"ד וכן במסורה וישיבו ג' חד חסר וב' מלאים וזהו א' מן המלאים עיין במ"ג סדר דברים:

פרק מב

פסוק ו
ואחזק. בצירי והחי"ת בשוא לבדו רד"ק בפי' ומכלול דפ"ה:

פסוק כ
ראית. ראות ק':

פקח. במקצת ספרים פקוח מלא וא"ו:

פסוק כא
ויאדיר. האל"ף בשוא לבדו:

פסוק כב
השב. השי"ן בפתח ובמסורת ב' א' סוף פסוק וא' ריש פסוק השב אל תערה (יחזקאל כ"א:ל"ה):

פסוק כג
יקשוב. במקצת ספרים חסר יו"ד וכן נמסר עליו לית חסר:

פסוק כד
למשוסה. למשיסה ק' ועיין מ"ש רש"י בתילים מזמור מ"ה על מלת ביקרותיך:

הלוא ה'. מלא וא"ו בספרים מדוייקים וכן ראוי ע"פ המסורת שאין זה מן ז' חסרים בסיפרא וסימנהון בסימן י':

ולא אבו. בפרק הנזקין ענה אותו תינוק ואמר הלוא ה' זו חטאנו לו לא אבו וגו' וכתב בעל יפה מראה בפרק ג' דהוריות דלפי גרסת הנזקין דגריס לא אבו י"ל דהשמטת הוא"ו היתה בחכמה וכו' ואע"ג דבירושלמי דהתם גרסינן ולא אבו אולי המעתיק לא דק וחשבה לתקן ולא אבו כלשון הכתוב עד כאן לשונו. וכל מה שכתב בזה נ"ל דוחק דבס' אגדות הגמרא גריס ולא בוא"ו והכי איתא במדרש איכה רבתי רי"ש אלפ"א בית"א רביעאה והכי גרסינן בזוהר סוף פ' חיי שרה ושם נדרש יפה מה וחטאנו למדברים בעדם ומהו ולא אבו לנסתרים ואין אנו צריכים למה שנדחק היפה מראה ובתוספתא פ' ב' דהוריות נענה אותו תינוק ואמר הלא ה' זו חטאנו לו ע"כ ולא סיים סיפיה דקרא:

פרק מג

פסוק א

בשמך. אין בבי"ת געיא:

פסוק ה

אקבצך. הכ"ף בדגש:

פסוק יד

שלחתי בבלה. במדרש שוחר טוב על מזמור על נהרות בבל באותה שעה נכנסו מלאכי השרת לפני הקב"ה וכו' עד רדו מלפניו ושאו המשאוי עליהם מיד ירדו מלאכי השרת ונטלו המשאוי מעליהם ולא מלאכי השרות בלבד אלא הקב"ה כביכול נשא בעצמו שנאמר למענכם שולחתי בבלה.. ובמדרש רבתי סוף פרשת אמור ראיתי והנה מנורת זהב וגולה על ראשה תרין אמוראין חד אמר גולה ח"א גאולה מאן דאמר גולה שגולה לבבל וגלתה שכינה כביכול עמהם כדאמרן למענכם שולחתי בבלה ומאן דאמר גאולה שנאמר גואלינו ה' צבאות שמו. והכי גרסינן שולחתי בספרי סוף פרשת מסעי ופרשת בהעלותך ובמכילתא דהחריש פ' י"ד ובשיר השירים רבה בפסוק אתי מלבנון כלה ובמדרש פסיקתא הובא בילקוט זכריה רמז תק"ע וישעיה רמז שי"ז. ומדרש איכה פסוק בחורים טחון נשאו הובא בעירוך ערך בריח אף על פי שאינו כן במדרש חמש מגלות רבתא וגם בערך שלח כתב העירוך בשם מגלת איכה שולחתי בבלה כתיב וכן הוא במדרש ויושע תביאמו ותטעמו. גם החכם אבן עזרא פירשו כאלו הוא קורא השי"ן בקבוץ שפתים מבנין פועל שֻלחתי וכן מצאתי בדפוס ישן ובנסחה כ"י והחכם אברבניל פירשו בתחילה בחירק ואחר כך כתב ויש קוראים אותו בשורק ונראה שחז"ל כן היו קוראים כמו שאמר גלו לבבל וכו' עכ"ל. ובירושלמי פרקמא דתענית גלו לבבל וגלה

שכינה עמהם מאי טעמא למענכם שולחתי בבלה וכתב בעל יפה מראה נראה דמסורת בידם דשולחתי גרסינן אף על פי שאינו כן בספרינו ובפרק בני העיר ובשמות רבה פ' ט"ו סימן כ"ג לא גרסינן אלא שלחתי וכו' עד כאן לשונו ע"ש. ורד"ק תמה מהחכם אבן עזרא ובסוף דבריו כתב ואני מקובל כי קריאתו שלחתי בחירק השי"ן מבנין פעל הדגוש וכן מצאתי בכל הספרים המדוייקים אשר ראיתי וכן נראה מהתרגום אבל לפי מה שנמצא בדברי רבותינו ז"ל ידמה שהם היו קוראים שלחתם בקבוץ שפתים השי"ן שאמר וכל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם גלו לבבל שכינה עמהם שנאמר למענכם שלחתי בבלה ע"כ דבריו. ולבי אומר לי דגירסת כל המדרשים שלחתי בחירק כמו שכתוב בספרים שלנו וכן הוא בספר הזוהר ריש פרשת ואלה שמות ובמדבר רבה פ' ז' ובאיכה רבתי שילהי אלפ"א בית"א קדמאה וילמדנו פרשת בהר סיני אלא שאמרו שֻׁלחתי דרך דרש על דרך אל תיקרי. ויש אם למקרא ולמסורת דמצינן למיקרי שלחתי בקבוץ השי"ן וכן כתב מהר"ר מתתיה דלאקרט בפירוש שערי אורה שער הראשון ע"ז המאמר גלו לבבל שכינה עמהם שנאמר למענכם שלחתי בבלה אל תקרי שלחתי אלא שולחתי. וכן יסד הפייט כהושעת קבלות בבלה (כ)שלחת רחם למענך שֻׁלחת וכן ייסד כהושעת כנה משוררת ויושע לגוחה מצויינת ויִוָּשַׁע כמו שדרשו בזוהר פרשת אחרי מות דף ס"ט על פסוק צדיק ונושע הוא (זכריה ט':ט') וכן דרשו במדרש תנחומא צדיק ונושא הוא אמר ר' אבהו כביכול שלך ושלנו היא הגאולה דכתיב ולכה לישועתה לנו אמר ר"מ כתיב ויושע ה' ביום ההוא ויושע ה' כתיב כביכול וכו' כמ"ש בפרשת בשלח על ויושע וכן דרשו בשמות רבה פ' ל' על פסוק וירא כי אין איש וישתומם וגו' ובפסוק כי קרובה ישועתי לבא ודומה לזה ייסד הפייט כהושעת מאמר והוֹצֵאתִי אֶתְכֶם נָקוּב וְהוּצֵאתִי אֶתְכֶם ונראה לי דהכי פירושה מאמר הקב"ה שאמר והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים נקוד וְהוּצֵאתִי לשון אשר נקבו בשמות כלומר אל תקרי והוֹצֵאתִי אֶתְכֶם אלא וְהוּצֵאתִי אֶתְכֶם כי יש אם למקרא ולמסורת גם כן כביכול היה עמהם בצרה ור"ל כמו שקיימת אותה ההבטחה כן הושענא אבל פסוק אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם אינה הבטחה שבשעה שנאמר כבר יצאו וכיוצא בזה אמרו בשילהי מועד קטן מנין לאבל שמסב בראש שנאמר אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים יְנָחֵם (איוב כ"ט:כ"ה) קרי ביה יְנָחֵם ר"ל בחירק היו"ד כמו שכתב בעל נימוקי יוסף שם וכ"כ התוספ' סוף מציאת האשה ועיין מה שאכתוב בתילים מזמור פ"ה בסייעתא דשמיא ולקמן על והורדתי בריחים:

והורדתי בריחים. מדרש איכה רבתי בחורים טחון נשאו את מוצא שלא היה ריחים בבבל וכשעלה נבוכדנאצר הטעינן ריחים והורידן לבבל הה"ד והורדתי בריחים כלם ברחים כתיב ע"כ ובכל ספרים שלנו בריחים מלא דמלא ויראה לי שאין המדרש חולק על הספרים דאף על גב דלא אשכחן בכוליה קריא לישנא דרחים כי אם חסר יו"ד קדים לחי"ת מ"מ מצינן למימר דקרי ביה ריחים בצירי הרי"ש וביו"ד נחה ויש אם למקרא ולמסורה כמ"ש למעלה:

פסוק יט

דרך בישמון. בספרים מדוייקים כ"כ מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תניינא ומלא וא"ו:

פסוק כ

נהרות בישימון. כ"כ במדוייקי' מלא תרי יודי"ן וחסר וא"ו:

פסוק כג

לא הביא(ו)ת. מלא יו"ד ואל"ף ועיין מ"ש בסימן ל"ז ובמכלול הנזכר שם:
לא כבדתני. בבי"ת לשון כבוד:

פרק מד

פסוק ד

וצמחו בבין חציר. י"ת ויתרבון צדיקיא רכיכין ומפנקין כלבלבי עשב כאילן דמשלח שרשוהי על נגדין דמיין. וכדומה לי שהוא היה קורא כבין בכ"ף וכן מראין דברי הראב"ע שכתב וצמחו רוחי וברכתי כמו חציר ורבים אמרו על הצאצאים וכן וצמחו כאילו הם יושבים בין החציר והטעם שיפרו וירבו עכ"ל. אבל בספרים שלנו בבי"ת וכן כת' רד"ק וכן פירש רש"י ז"ל:

פסוק ז

ויערכה לי. במקצת ספרים העי"ן בפתח ובספרים מדוייקים בשוא וכ"כ בשרשים ובמכלול דף מ"ה:

פסוק ט

ועדיהם המה. חד מן ד' נקודות בנביאים וסימן בפ' במדבר סיני במ"ג:

פסוק י

יצר אל. מלרע שלא כמנהג. מכלול דף ו':

פסוק יב
מעצד. דפוס עתיק העי"ן בחטף קמץ ולא סמכינן עליה דכולהו ספרי אחריני בחטף פתח כחבריה דירמיה סימן י':
ויעף. במקצת ספרים כתובי יד וגם בדפוס ישן כתיב ויעף בשני יודי"ן ואין כן בשאר הספרים:

פסוק יג
יתארהו בשרד. האל"ף בשוא ופתח ובמחוגה יתארהו האל"ף בחטף קמץ. רד"ק בפירוש ומכלול דף כ"ב ובשרשים וכן בספר ישן כתוב בגליון וסי' אאר ובס' אחר כ"י שניהם בחטף פתח ואין לחוש עליו וכתב רבינו יונה בס' הרקמה ובמחוגה יתארהו לית דכותיה קמוץ:

פסוק יד
נטע. מלרע שלא כמנהג. מכלול דף ו':
ארן. נו"ן זעירא והיא חד מן ג' נוני"ן אריכין זעירין על פי המסורת ויש קוראין ארז בזי"ן וטועין נימוק כ"א בשרשים:

פסוק טו
ויחם. החית בקמץ חטוף והזקף ביו"ד. רד"ק:

פסוק טז
חמותי. בספר אחד כ"י מלעיל ובשאר ספרים מלרע וכן כתב רד"ק:

פסוק יז
יסגוד לו. חד מן יתירין וא"ו וחטפין קמצין ע"פ המסורה וסימן במסורא רבתא מערכת אות וא"ו:

פסוק כ
הלוא שקר. מלא וא"ו ואל"ף כי אינו מן החסר בסיפרא:

פסוק כא
זכר אלה יעקב וישראל כי עבדי אתה וגו' ישראל לא תנשני. בנביאים עם פירוש אברבנאל כתוב וישראל לא תנשני בוא"ו וכן בדפוס ישן מוניציאה נכתב מבחוץ וישראל גם במקרא ישנה ספרדית היה כתוב בתחלה בוא"ו ואחר כך נגררה ומריש הוה אמינא אולי משגה היא למיכתביה בוא"ו ברם כדחזאי כל איליו אמינא הלא דבר היא ואיכא למיחש עלוי ובתר דאשכחי נמי במסרה רבתא דפוסא ל"ג וישראל בקריא דכתיב בה זכר אלה יעקב וישראל ב' בו כזעיר איתמוטטא רגלי לאכרועי כמאן דכתיב בוא"ו אילולי ה'

דסעיד לי וזמין בידי מסרה כתיבת ידא דלא חשבא להדין פסיקא אלא חדא בלחוד דהוא קדמאה דפסיק ולהדא שמעינן דאמרי כהלכתא וברובא דנוסחי דיקי ובתרגום יונתן ובהך מסרא דדפוסא כד מעיינת בה תשכח דלא סלקא כהוגן כל עיקר לפוס חושבנא דתלתין ותלת ובצרא לה תלתא פסוקי והריני מבררן חד מנהון הוא וישראל ויהודה יושבים בסכות (שמואל ב י״א:י״א) תניינא וישראל מקראי (ישעיה מח) תליתאה ליהודה וישראל דאסא (בדברי הימים ב' טז) ותו חזינא בה טעותא ומשום הכי פרישנא מאי דצריכא לה כתיב התם וישראל הוא ידע בסוף דפא ובריש דפא אם במרד ואם במעל דמיחזי כתרין פסוקי וכולא חד פסוקא הוא ביהושע כ"ב ותו וישראל חנים בעין דאר צ"ל בעין אשר שמואל א' ריש סימן כ"ט ותו יוצרך מבטן צ"ל יצרי מבטן וסיומא דקרא וישראל לא יאסף בישעיה מ"ט יהא רעותיה דמארי עלמא עם עמיה ישראל לעלם בימנא יתפרקון דבית יהודה וישראל ישרי לרוחצן אמן:

פסוק כב

חטאתיך. יש ספרים שכתוב בהם חטאותיך מלא בוא"ו ואל"ף:

שובה. חד מן ה' מלרע על פי המסורת וכן במכלול דף קל"ז:

פסוק כד

עשה כל. הכ"ף דגושה:

מי אתי. מאתי קרי והוא חד מן מלין דכתיבין תרין וקריין חד ונסדרו בדה"ב ל"ד ויש בזה דרש בבראשית רבה פ' א' ופ' ג' ושוחר טוב מזמור ר"ד מי היה שותף עמי בבריאתו של עולם והסוד מבואר בספר הבהיר והובא בציוני פרשת חיי שרה:

פרק מה

פסוק א

כה אמר ה' למשיחו לכרש. לית זרקא בלא סגלא:

פסוק ב

אושר. אישר קרי:

פסוק ו

וממערבה. בספרים מדוייקים הה"א רפה וכן כתב רד"ק ותרגומו וממערבא:

פסוק ז

ובורא חשך. מלרע:

ובורא רע. מלעיל ועיין מה שכתב בעל נפוצות יהודה ריש דרוש מ"ח:

פסוק יד
וסחר כוש. ברוב הספרים הוא"ו במאריך והסמ"ך בשו"א לבדו ובמקצת ספרים בשוא ופתח כמנהגם בשאר מקומות בכיוצא בזה אמנם כפי הכלל שנתן רד"ק על ושלח לי עצי ארזים השוא נח ולא יקרא כמו שוא ופתח וכבר הארכתי בענין זה בשופטים ה':
ואליך ישתחוו. בוא"ו:
אליך יתפללו. בלא וא"ו:

פסוק יט
בקשוני. בספר אחד כ"י וגם בדפוס ישן הבי"ת בחירק ואין לנו לזוז מספרים אחרים שהבי"ת בפתח והקו"ף בדגש:

פסוק כג
כל ברך. בס"א כ"י הבי"ת והרי"ש בצירי ובספרים אחרים הבי"ת בצירי והרי"ש בסגול ורד"ק בשרשים כתב שהוא בשש נקודות:

פסוק כד
עדיו יבוא ויבשו. י"ד דסבירין יבואו וקריין יבוא וסימנם נמסר במ"ג סוף פרשת שמיני עיין עוד מ"ש ביחזקאל סימן כ"ג:

פרק מו

פסוק ב
קרסו כרעו. שניהם במאריך במקצת ספרים:

פסוק ה
למי תדמיוני. התי"ו רפויה כמ"ש בפרשת כי תצא על לא תתעב ועיין עוד בפרשת וארא על אתה תדבר:
ותמשלוני. בספרים מדוייקים חסר יו"ד בתר שי"ן ומלא וא"ו בתר למ"ד:

פסוק יא
איש עצתו. עצתי קרי:

פרק מז

פסוק א
לא תוסיפי יקראו לך רכה. מלרע בפשטא אחד וכן לא תוסיפי יקראו לך גברת דבסמוך והם שנים מלרע ע"פ המסורת ובמקצת ספרים שניהם בב' פשטין ובקצתן הראשון

מלעיל והשני מלרע ויש ספרים בהפך ומה שכתבתי בתחלה הוא המוסכם מרד"ק בפירוש ובמכלול דף ק"י ובשרשים וכן מצאתי בספרים מדוייקים:

פסוק ב

וטחני קמח. הטי"ת בגלגל בספרי ספרד:

חשפי. בשי"ן שמאלית מענין מחשף הלבן והחי"ת בסגול:

פסוק ג

נקם אקח. רד"ק בשקל אפעול הביאו עם הזקפין קמוצין וכן ואותך אקח (מלכים א' יא) ורב פעלים כתב שמצא מסורת אחת אקח ב' זקפין אחד קמץ ואותך אקח ואחד פתח נקם אקח עד כאן לשונו. ובמסרה שלנו באלפ"א בית"א מן חד חד קמץ בזקפא לא נמנה רק נקם אקח וסימנם בריש ספר ויקרא ועיין מ"ש במלכים א' י"א:

פסוק ט

ותבאנה. במקצת ספרי הדפוס הוא"ו בפתח וטעות הוא כי הוא וא"ו החבור ולא להיפוך וצ"ל בשוא כמו שת"י וְיַתְיַן וכ"כ רד"ק:

פסוק י

אין ראני. במקצת ספרים האל"ף בפתח ומקצתן בקמ"ץ וכ"כ רד"ק בפי' ובס' מכלול דף קס"ב כתב שהוא בפתח ובשם ר' יונה בקמץ ובשרשים אמר קמץ גדול תחת קמץ קטן וזה גם דעת הראב"ע שכתב וקמץ אל"ף. ראני בעבור היותו מהגרון:

פסוק יא

ותפל עליך הוה. שרי להו מרייהו למדפיסים שכתבו שם הקדש:

פסוק יג

הברו. הברי קרי:

מודעים. במקצת ספרים כ"י מדוייקים ובדפוס ישן חסר יו"ד קדמאה:

לחדשים. הלמ"ד בסגול שלא כמשפט והראוי בקמץ מכלול דף נ':

פרק מח

פסוק ט

אחטם לך. במקצת ספרים אחטום בוא"ו יתירא ואין לסמוך עליהם כי בכל ספרים כתובי יד מדוייקים ודפוסים ישנים בלא וא"ו גם לא נמנה במסורת עם מלין דיתירין וא"ו וחטפין קמצין:

פסוק יב
שמע אלי יעקב וישראל מקראי. בירושלמי דסוטה פרק אלו נאמרין אמר ר' מתניה טעמא דהדין תנייא שמע אלי יעקב עבדי וישראל מקראי חסר וא"ו מה התקרה הזאת עוביה דהן גבי קוטנה דהן וגומר ובכולהו סיפרי דילן ליכא מלת עבדי בפסוק והכי גרסינן בבבלי ובשמות רבה פ' א' ובויקרא רבה פ' כ"ט ובמדרש תנחומא ריש פרשת ואלה שמות ובאגדת תהלים מזמור י"ד בלא מלת עבדי ונראה דאשגרת לישן היא לסמוך עבדי אצל יעקב כמה דאת אמר ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו (ישעיהו מ"ד:א') ודמיא להא דאמרינן בפרק קמא דעכו"ם תנא תוספתא ספרא בצירא עיין עירוך ערך ספר השני:

פסוק יג
וימיני טפחה שמים. כתיב בשרשים שבמקצת ספרים מדוייקים טפחה בקמץ חטף וכן מצאתי במקצת ספרי ספרד שנכתב בצדו ס"א טְפָחָה וקריאה זרה היא עלי:

פסוק יד
הקבצו כלכם ושמעו. בספרי ספרד הוא"ו במאריך והשין בשוא לבד ובמקצת ספרים השי"ן בשוא ופתח ועיין שופטים ה' ומה שכתבתי שם בשם ר' אליה המדקדק:

פסוק כ
הגידו השמיעו זאת. במקרא גדולה כתוב ס"א והשמיעו וכן מצאתי בנסחא כ"י אכן בשאר ספרים כתוב השמיעו בלא וא"ו:

פסוק כא
ולא צמאו בחרבות. בחטף קמץ הפ"א כמו שאכתוב ביחזקאל י"ג בסייעתא דשמיא:

פרק מט

פסוק ד
כחי כליתי. בס"א כ"י הלמ"ד בחירק ובשאר ספרים בצירי וכ"כ רד"ק בשרשים ולא כליתי את בני ישראל בחירק, לתהו והבל כחי כליתי בצירי:

פסוק ה
יצרי מבטן. בכמה ספרים כתוב יוצרי מלא וא"ו ובשני ספרים ישנים מספרד היה כתוב בתחלה בוא"ו ואחר כך נגררה וזהו מן החליפים שבין בני ארץ ישראל ובין בני בבל למערבאי חסר ולמדנחאי מלא:

לעבד לו. מה שנמסר בישעיה ריש סי' ט' לא ט"ו דכתיבין אל"ף וקריין וא"ו ותרי ופלוגתא יוצרי מבטן לעבד לו קאי אסיפיה דקרא דכתיב וישראל לא יאסף כדבעינן למימר קמן: **וישראל לא יאסף**. לו קרי בוא"ו והכתיב באל"ף כן כתבו הראב"ע ורד"ק ובמסורת ישעיה דלעיל כתוב דאיכא פלוגתא בהדין וגם על ואבשי אחי יואב דד"ה א' י"א ואשכחינא נמי מסרא אחריתי דכוותה כ"י בפ' בהר סיני ט"ו כתיבא לא וקריין לו וכו' כמה דכתיבין במסרה דילן פרשת שמיני ובתר הכי מסיימא וב' פליגא לא יאסף ולא שם קדמאה דד"ה עד כאן. והם השנים האמורים במסורה שלנו וכן מצאתי במקצת ספרים דשניהם כתובים לא באל"ף וקרינן לו בוא"ו ובספרים אחרים זה דישעיה כתיב וקרי לא באל"ף ודד"ה כתיב וקרי ולו בוא"ו ומה שכתוב במכלל יופי כ"כ בוא"ו טעות הוא ור"ל כן קרי בוא"ו שהרי בסוף דבריו אמר שכתוב לא יאסף באל"ף והן הן דברי רד"ק עוד כתוב במסרה כ"י שזכרתי למעלה וב' חילוף כתיב לו וקרי לא בחזקה יעשה ע"כ. והם ג"כ הנזכרים במסורה שלנו בישעיה סימן ט' ואין ביניהם רק שינוי הלשון זהו פירושה בחזקה שמואל א' ב' שכתוב ואמר לו בוא"ו וקרי לא באל"ף ופי' יעשה הוא ויאמר לו חלילה לא תמות הנה לו עשה אבי דבר גדול וגומר שמואל א' כ' שכתוב לו עשה וקרי לא יעשה:

פסוק ו

ונצירו. ונצורו קרי ובירושלמי פרק ד' דשביעית יליף מהכא ר' אלעזר דאפילו נפלין חיין לעתיד לבא וכתב בעל יפה מראה לא ידעתי היכי משמע נצורי נפלים ולי נראה דדריש ליה מלשון ונצר משרשיו יפרה:

פסוק ז

למתעב גוי. במקצת ספרים כ"י העי"ן בסגול ואין טעם רק בתי"ו ובספרים מדוייקים התי"ו בשופר והעי"ן במאריך ונקודה בצירי בפלס מְבָרֵךְ און דסוף סיפרא וכן נמנה במסורה עם הקמצין בלישנא:

ויבחרך. בס"א כ"י וגם בדפוס ישן כתוב ויבחרך בשוא הוא"ו ואין לסמוך עליהם כלל בזה:

פסוק ט

לאשר בחשך הגלו. בכל ספרים כ"י ודפוסים ישנים מלרע כתוב וכן כתוב במכלול דף קע"ח:

פסוק יג
יפצחו. ופצחו קרי וכן בכל הספרים חוץ מאחד יפצחו כתיב ופצחו קרי וברד"ק כתוב בהפך וכן העתיק לשונו בעל מכלל יופי ופליאה דעתם ממני שזהו אחד מן מלין דכתיבין יו"ד בריש תיבותא וקרי וא"ו וסימן במסרה רבתא וריש הושע וריש דברי הימים:
ועניו. במקצת ספרים וענייו בשני יודי"ן:

פסוק יח
ותקשרים. הוא"ו במאריך בס"ס:

פסוק יט
הרסתך. בספרים מדוייקים חסר יו"ד בתר ריש וכן מסור עליו לית וחסר:

פסוק כא
אלה איפה הם. בס"א כ"י תב בצדו ס"א ואלה ע"כ ולא סמכינן עליה מידי:

פרק נ

פסוק ח
נעמדה יחד. הטעם בנו"ן וכ"כ בעל מקנה אברהם והיו"ד בדגש:

פסוק יא
אשכם. האל"ף בסגול והשי"ן רפה. רד"ק:

פרק נא

פסוק ב
תחוללכם. י"ס שהלמ"ד בפתח וברוב המדוייקים בסגול וכן כת רד"ק בשורש קול:
ואברכהו. הוא"ו בפתח:
וארבהו. הוא"ו בשו"א ושניהם עתיד במקום עבר כי הואו"ן הם לחיבור ולא להיפוך ועיין מה שכתבתי בפרשת תולדות יצחק על בטרם תבא ואברכהו:

פסוק ד
ולאומי. בוא"ו עם דגש המ"ם כן כתב רד"ק וגם במסור' לית ומלא ובמדרש שאל רשב"י את ראב"י עד לא זז מחבבה עד שקראה אמי שנאמר ולאומי אלי האזינו ולאמי כתיב. הכי גרסינן בילקוט פ' פקודי ובשיר השירים בשם תנחומא ובמדרש רבה פ' נשא פ' י"ב ושיר השירים רבה בפסוק דודי לי ובפסוק צאינה וראינה ובפסוק אחת היא יונתי וכן הביאו רש"י בשיר השירים. ואיתא נמי בזוהר פרשת ואתחנן דף רס"ב וריקאנטי פרשת

בא ולאמי אלי האזינו אל תקרי לאומי אלא לאמי דלא זז הקב"ה מחבבה לכנסת ישראל עד דקראה אמי וכו' אבל בתורת כהנים ריש פרשת שמיני כתוב אין אמו אלא ישראל שנאמר ולאומי אלי האזינו ע"כ תו לו. ובמדרש רבה גופיה סוף פרשת פקודי הובא מאמר זה וליכא ולאמי כתיב ואף בשיר השירים רבה על פסוק דודי לי ואני לו נדרש ולאומי מלא מלשון ולאם מלאם יאמץ וכבר כתבנו בפ' בא שבמקומות רבים המדרש חולק על המסורת וכמסורת נקיטין:

פסוק ז

ידעי צדק. בספרים מדוייקים כתובי יד ודפוס ישן חסר וא"ו:

פסוק ט

עורי עורי. שניהם מלרע וכן במכלול דף קל"ז והשלישי שבפסוק מלעיל:
המחצבת. בס"א ישן כ"י ודפוסים ישנים בשוא ופתח על משקל המחרבת שבסמוך וכן נקוד בשרשים ובעל הלשון:

פסוק יא

ישיגון נסו. ושלמעלה מזה בפרשת חזקו ידים רפות ישיגו ונסו וסי' וא"ו נו"ן כמ"ש:

פסוק יג

כאשר כונן להשחית. י' דמטעין דסבירין אשר בקריאה וסימן במסורת יונה סימן א':

פסוק כג

ביד מוגיך. י"ת ביד דהוו מונן ליך נראה שהיה קורא מוניך בנו"ן שרשו ינה הגהת שרשים שרש יגה:

פרק נב

פסוק ב

התפתחו. התפחתי קרי:

פסוק ג

כי כה אמר ה' חנם נמכרתם. בפ' הקורא את המגלה עומד עלה דמתני' דקתני ואם היו שלשתן ג' פרשיות קורים א' א' אמרינן בגמ' כגון כי כה אמר ה' חנם נמכרתם. כי כה אמר ה' מצרים ירד עמי. ועתה מה לי פה וגו'. והכי איתא במס' סופרים פ' י"א ולא מצאתי כן לא' מהספרים:

פסוק ה

משלו. משליו קרי:

פסוק ו
המדבר הנני. הס"א במאריך והמ"ם רפה:

פסוק יד
משחת. המ"ם בחירק:

פרק נג

פסוק ד
חלינו. ביו"ד אחד לבד:
ומכאבינו סבלם. יש ספרים שכתוב ומכאבינו* הוא קרי ולא כתיב ולא ראיתי כן אלא במקצת דפוסים אחרונים ואין זכרון מזה בראשונה גם לא נמנה במסורת עם מלים דקריין ולא כתבן ומלת מכאבינו חסר וא"ו אחר אל"ף למערבאי:
מכה אלהים. יפה בצירי כי היא סמוך והנוקדו בסגול טועה טעות גדולה כי אין השם מוכה חלילה וכן במסורת מכה ב' וקמץ חד כתיב ה"א וחד כתיב יו"ד מכי חרב במלחמה (ירמיהו י״ח:כ״א):

פסוק ה
שלומנו. יש גורסאות חלוקות ורובן של מדוייקים מלא וא"ו וחסר יו"ד ובספר ישן מאד ביו"ד:

פסוק ז
נגש והוא נענה. בשי"ן שמאלית כמ"ש בישעיה כ"ט וכן פירשו רש"י ורד"ק מלשון לא יגוש את רעהו ומהתרגום נראה שהוא בשי"ן ימנית ועיין מאי דשקיל וטרי מסדר המסורת במקרא גדולה על נגש השי"ן שמאלית ואנן כתבנא בכל חד וח מאי דחזי לן:
גזזיה נאלמה. בדפוסים ישנים ובספרים כ"י האל"ף בחטף סגול וכן נקוד בשרשים ובעל הלשון וכתב רד"ק שהמלה מלעיל:

פרק נד

פסוק א
בני. הבי"ת בגעיא:
שוממה. במקצת ספרים חסר ובקצת מדוייקים מלא ואני יושב משומם בראותי רבוי החילופים שנפלו בספרים ורע עלי מאד המעשה כי בכל יום ויום הולכים ומתרבים והמדפיסים הולכים חשכים ואין נוגה להם ואין דורש ואין מבקש סיבת חילוף זה נולד

ממה שנמצא במסורת שוממה ג' ובמקצתן שוממה ג' ב' חסר וא' מלא וסימן ותשב תמר ושממה (ש"ב יג) נתנני שממה כל היום איכה א' כי רבים בני שוממה ע"כ. ולא נתפרש איזהו המלא:

פסוק ט

כי מי נח. יש מחלוקת בספרים במלה הזאת ברוב הספרים הם שתי מלות ויש ספרים שהיא מלה אחת כמו כימי נדת דותה וכן תרגם יונתן כיומי נח. מרד"ק:

ומגער בך. העי"ן נקרא בקמץ חטוף כ"כ רד"ק בפי' ובמכלול דף קפ"ט בענין קריאת השוא על שלשה דרכים וא' מהם כשיבא אחריו אחת מאותיות אחה"ע שקריאתו נוטה לקריאת אותה האות כתב וכן על הקמץ חטוף כמו ומגער בך קריאת הגימ"ל נוטה לקמץ חטוף מפני העי"ן ויש ספרים מדוייקים שהגימ"ל נקודה בקמץ חטף ע"כ. וזרות כזה וּטָהֳר ידים יוסיף אומץ (איוב י"ז:ט'):

פסוק י

מאתך. זה לבד נמצא בצירי התי"ו בכל המקרא מכלול ד' ר"ס וכל האחרים בקמץ והם חמשה ע"פ המסורה וסימנם במלכים א' סי' ב':

פסוק יב

ושמתי כדכד. הכ"ף ראשונה דגושה ושנייה רפה ובספרים מדוייקים כ"ף ראשונה במאריך ומכאן נ"ל ראיה שהמאריך הבא תחת תנועה קטנה אינו מונע השוא בא אחריו שזהו נח בלי ספק כמו נלאיתי כלכל והם שנים דומים ע"פ המסורת כמ"ש בירמיה כ' ובמאמר פרטי אשר לי בענין המאריך הרחבתי הדיבור וכאן בחרתי בקיצור:

פסוק טו

הן. הנה קרי:

פרק נה

פסוק ב

בלוא לשבעה. ברוב הספרים מלא וא"ו ואל"ף כחברו שבפ' הקודם והם ו' מלאים ע"פ המסורת ושנים אחרים הם ועמי המיר כבודו בלוא יועיל אם ישך הנחש בלוא לחש:

פסוק ד

הן עד לאומים. בוא"ו עם דגש במ"ם. רד"ק:

נגיד ומצוה. בצירי שלא כמנהג רד"ק וכן נמסר עליו לית:

פסוק ח
כי לא מחשבותי. בספר הזוהר ריש סדר ויקרא מחשבתי כתיב חסר בלא וא"ו ודריש ליה התם וכן מצאתי במקצת ספרים כ"י אבל בספרים אחרים כתיב בוא"ו ונמסר עליו לית מלא:

דרכיכם דרכי. בספרים כ"י כ"ף ראשונה רפה וכן מדרכיכם שבסמוך:

פסוק יא
והצליח אשר שלחתיו. באיזה דפוס והצליח* אשר שלחתיו את קרי ולא כתיב ולא מצאתי כן בשום ספר כ"י גם לא נמנה במסורת עם מלין דקריין ולא כתבן:

פסוק יג
***תחת הסרפד**. ותחת קרי לכן התי"ו רפה בקריאה:

פרק נו

פסוק ד
את שבתתי. במקצת ספרים מלא וא"ו:

פסוק ז
והביאותים. ברוב מדוייקים מלא דמלא וכן נכון לפי מסורת ירמיה --- ולא משמע הכי בחילופים שבין מערבאי למדנחאי:

פסוק י
צפו. צפיו קרי והצד"י רבתי ואית דאמרי צופיה הליכות ביתה דסוף משלי וא"ד צא אתה וכל העם וא"ד הצור תמים פעלו:

פסוק יא
והמה רעים. מן התימה שתרגם יונתן מלת רעים מבאשין ידמה שהוא קורא המלה בקמץ הרי"ש רד"ק:

פסוק יב
גדול יתר מאד. בס"א כ"י היו"ד בצירי ובכל שאר ספרים שלפני היו"ד בסגול ובמכלול נמנה עם דומים אחרים אשר פ"א הפעל בצירי וכן כתוב בשרשים שהוא בחמש נקודות גם בעל רב פעלים כתב על זה שהוא בב' נקודות ושארא בג' נקודות:

פרק נז

פסוק א

באין מבין. בין תבין את אשר לפניך בפירוש רד"ק כי נראה מפירושו דגריס ואין בוא"ו וכן יש להסתפק בתרגום יונתן אמנם בכל הספרים בבי"ת וכן במסורת נמסר י"ג פסוקים דכתיבין בהון ואין ואין באמצעות פסוק ואין זה מהם:

נאסף הצדיק. האל"ף בחטף סגול בכל ספרים כ"י ודפוסים ישנים וכן במסורת נאסף ג' ב' פתחים וא' קמץ וסי' אני נאסף אל עמי פרשת ויחי. כאשר נאסף אהרון פרשת פנחס. כי מפני הרעה נאסף הצדיק. קדמאה קמץ ע"כ. וכולם האל"ף בחטף סגול וכן הובאו בשרשים:

פסוק ב

הלך נכחו. במדרש הנעלם פרשת חיי שרה אמר ר' יצחק הנשמה הולכת נכחה למקום העדן הגנוז לה מאי משמע א"ר יהודה מהאי משמע נכחה כתיב בה"א ובספרים שלנו כתוב נכחו בוא"ו:

פסוק ה

שחטי הילדים. בשי"ן ימנית והכי איתא בנדה פ' כל היד ובמסכת כלה המוציא שכבת זרע לבטלה כאלו שופך דמים שנאמר שחטי הילדים בנחלים וגו' אל תקרי שוחטי אלא סוחטי ע"כ. כלומר דאי משום לישנא דשחיטה בלחוד לא הוה משתמע מוציא שכבת זרע לבטלה אבל לישנא דסחיטה שהוא לשון עצירה רמוז הכי ודרשינן קרא ומסורת דכל הסוחט כאילו שוחט ומדברי הראב"ע בפי' התורה על פסוק ואשחט אתם אל כוס פרעה נראה שהיה קורא שחטי הילדים בשי"ן שמאלית שכן כתב שם ואשחט אתם כמו שחטי הילדים ואף כאן כתב שחטי כמו ואשחט אתם אל כוס פרעה ובכן הוסרה תמיהת המדקדק עליו בשרשים שרש שחט זה לשונו. א"א ותימה גדולה על הראב"ע שפירש ואשחט כמו שחטי הילדים והרי הוא בשי"ן שמאלית בכל הספרים לפי שהוא לשון סחיטה ע"כ. ומשכתבתי כל זה מצאתי בספר מקור חיים שהסכים לדברי וכתב כלשון הזה נראה שהחכם ן' עזרא היה קורא שחטי בסבולת כמו סמ"ך וכן כתב בפירוש ישעיהו וכן אמרו במסכת נדה אל תיקרי שוחטי אלא סוחטי ע"כ. שמח לבי בדבריו:

פסוק ח

ותכרת לך. בקמץ חטוף מפני המקף:

פסוק ט
ציריך. במקצת ספרים צריך חסר יו"ד וכן נמסר עליו לית וחסר:
מרחק. ברוב הספרים חסר וא"ו ופליגי עליה במסורה עיין במקרא גדולה בשמואל א' כ"ו:

פסוק י
חית ידך מצאת. במקצת ספרי הדפוס כתוב ידך וצ"ל ידך כי הוא לנקבה ואם און בידך הרחיקהו:

פסוק יא
מחשה ומעלם. במסורת הדלקפוס ג' ב' מלא וא' חסר ע"כ ולא פירש יותר. והמדפיס כתב זה מלא וא"ו אבל בכמה ספרים מדוייקים כ"י וגם בדפוס ישן חסר וכן מצאתי מפורש במסורת כ"י ומעולם ג' ב' מלא וחד חסר וסימן ומעולם לא שמעו. בטרם הרים. ואת מי דאגת בתראה חסר:

פסוק יג
בזעקך. יש ספרים שהעי"ן בשוא לבדו:

פסוק יד
ואמר סלו סלו. הלמ"ד דגושה בשניהם:

פסוק טו
ואת דכא. עיין מ"ש בפרשת כי תצא על פצוע דכה:

פסוק יט
בורא נוב. ניב קרי:

פסוק כא
אין שלום אמר אלהי. כן הוא והספרים שכתוב בהם אמר ה' טעות הוא כי הראשון אשר בפרשה צאו מבבל הוא אמר ה' וזהו אמר אלהי והסימן ה' אלהי רד"ק. (א"ה והמסורת עליו לית ואי כוותייהו דספרי דכתיבין אמר ה' תרי הוו):

פרק נח

פסוק ב
קרבת אלהים. כתוב בשרשים שרש קרב זה לשונו והשם קרבת אלהים יחפצון קרבת אלהים לי טוב (תהילים ע"ג:כ"ח) חטף וי"ס קרבת אלהים יחפצון מלעיל וקרבת אלהים לי טוב חטף וי"ס בהפך אבל בספר אכלה ואכלה כתוב שניהם טעמם מלעיל עכ"ל ומה

שכתב והשם קרבת אלהי יחפצון קרבת אלהים לי טוב חטף כוונתו לומר שבשניהם אין מאריך בקו"ף והשוא נח ומה שכתב ויש ספרים קרבת אלהים יחפצון מלעי כוונתו בזה שיש מאריך בקו"ף והשוא נע כי זה הוא דרכו של רד"ק בכמה מקומות להניע השוא הבא אחר מאריך כמו משכו נדרו ודומיהם וקורא אותו מלעיל אע"פ שיש במלה טעם אחר מפני ההעמדה שצריך להעמיד במאריך כמ"ש במאמר המאריך ובספרים ישנים מצאתי אותו דתהילים במאריך ובמקצתם בחטף פתח ובמסרה גדולה נמנה שניהם באלפ"א בית"א מן תרין תרין בחד לישן:

פסוק ג

עצביכם תנגשו. דגש הצד"י לתפארת ומן התימא שתרגום יונתן וכל תקלתיכון מקרבין תרגם כמו בשי"ן כמו ויגש אליו יהודה שתרגומו וקריב לותיה יהודה. רד"ק:

פסוק ד

באגרף. ברוב ספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים חסר וא"ו ובמסורת ב' וחברו באבן או באגרף וגם הוא חסר:

פסוק ז

הלא פרס. בפרקא קמא דב"ב אמר רב הונא בודקים למזונות ואין בודקים לכסות וכו' אב"א קרא הכא כתיב הלוא פרש וגו' פרוס לאלתר וכדקרינן וכו' משמע בהדיא דלכ"ע פרש בשי"ן שמאלית כתיב אבל במסורת סוף פרשת במדבר והובאה גם בשרשים שרש פרס כל לשון פריס כתוב שי"ן בר מן ב' כתיבין סמ"ך הלא פרס ולא יפרסו להם ירמיה ט"ז ע"כ. וגם במסורת כ"י על פ' זה כתוב לית וחסר וכתיב סמ"ך ע"כ. וכן הוא בכל הספרים וגם בזוהר פרשת ויקהל מאי פרס למפרס ליה מפה בנהמא ומזונא ד"א הלוא פרס כד"א פריס פריסת דבעי למפרס פריסין דנהמא קמיה בגין דלא לכסוף ויפרוס קמיה בעינא טבא ע"כ. ובויקרא רבה פ' ל"ד הלוא פרס כבר היא פרוסה שמראש השנה נגזר על אדם מה שמשתכר ומה שמתחסר:

פסוק ח

כבוד ה' יאספך. חד מן אלפא בית"א מן ב' ב' לא נסבין וא"ו ומטעין בהון וסימן נמסר במסרה רבתא:

פסוק יג

לקדוש ה' מכבד. חד מן אלפ"א בית"א לא נסבין וא"ו כמו שכתוב לעיל:

פסוק יד

במותי ארץ. וא"ו יתירא והמ"ם בחטף קמץ כמו שכתוב בפרשת האזינו:

פרק נט

פסוק א
אזנו משמוע. במקצת דפוסים יש מאריך באל"ף וטעות הוא:

פסוק ב
עונתיכם. (א"ה חסר וא"ו ועיין מה שכתוב ביחזקאל ל"ו):

פסוק ד
הרו עמל. במקצת דפוסים ישנים כתוב הרה בה"א וטעות הוא:
והוליד. בצירי וביו"ד המשך:

פסוק י
נגששה כעורים. מוקל וכאין עינים נגששה דגושה:

פסוק יא
נהגה. הגימ"ל בדגש:

פסוק יז
וכובע ישועה. מלעיל. רד"ק:
ויעט כמעיל. י"ס שהמ"ם דגושה ורד"ק כתב בפירשו ובמכלול דף נ"א שהיא רפה ובלא מאריך בכ"ף וכ"כ רב פעלים וכן הוא בס"ס מדוייקים ודומה לו ויעטו כמעיל בשתם (מזמור קט):

פסוק יח
כעל גמלות. יש גרסאות מחולפות והמוסכם מרוב המדוייקות חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו תניינא:

פסוק יט
ויראו ממערב. במקרא גדולה נמסר כאן ה' ד' מלא ודין חסר ע"כ. וכ"כ הרב בן עזרא י"א שהוא מלשון יראה והוא חסר יו"ד וי"א כמשמעו וטעם שמו מעשהו והעד את את כבודו עכ"ל. אמנם עפ"י המסורת האמתית זהו מלא בשני יודי"ן כי בסדר דברים ובסוף מיכה הובאו כל החמשה וזהו א' מן המלאים והחסר הוא ויראו ממך דסוף מיכה כמ"ש שם וכך מצאתי במדוייקים ובמסרות כ"י וסימנהון בלשון תרגום עמא ממערבא יפחדון אומיא ויברכון:
נוססה בו. הבי"ת רפה:

פרק ס

פסוק ד
ובנתיך. י"ס מלא וא"ו אחר הנו"ן:

פסוק ה
אז תראי. רבים טעו בזאת המלה שקראו התי"ו בגעיא כמו מן ירא וגם י"ס שכתוב ביו"ד וטעות הוא כי שרשו ראה וכן ת"י בכן וחזין ותנהרין. רד"ק וכן בנסחא כ"י מסור עליו לית חטף אבל לפי דעת הראב"ע הוא מלשון יראה שפירש אז תראי כאדם שירא בבא לו תשועה ודבר שלא עלה על לב כאשר יקרה למצא אבדה וכן פ' הריא"ה ז"ל דע שבמלת ותראי כפי הספרים המדוייקים אין יו"ד בין התי"ו והרי"ש ות"י בכן תחזין ותתנהרין אבל כפי המסורת היא מלשון יראה וכמוהו אצלי בצפניה ג' אך תראי אותי תקחי מוסר שהוא מלשון יראה עם היותו חסר יו"ד עכ"ל. ומ"ש על אותו דצפניה שהוא חסר יו"ד לא מצאתי כן בספרים המדוייקים שלפני ובכולם מלא יו"ד:
ורחב לבבך. בכל ספרים מדוייקים כתוב ורחב בחי"ת וכן פירש התרגום ורש"י ורד"ק והרי"א ובעל מאיר נתיב הביאו בשורש רהב בה"א ונמשך אחר דעת רבי יהודה חיוג כמ"ש רד"ק בשרש רהב וזל"ש ותימה אני ממה שמצאתי בס' הנקוד לר' יהודה חיוג שכתב ופחד ורהב בה"א ואמר כי הרי"ש קמוצה וההה"א פתוחה להפריש בינו ובין רהב ובבל שהוא פתוח כולו. ואנחנו קבלנו קריאתו ורחב בחי"ת וכן כתבו ר' יונה בחי"ת ע"כ. ובהגהת המדקדק א"א ובמסורת רהב הם י"ב בלישנא דכתיבין בה"א ולא מנו זה עמהם משמע שהוא ורחב בחי"ת ע"כ. ומסרה זו הובאה במקרא גדולה תילים פ"ט ואיוב ט' רהב י"ב בלישנא וכו' והובאה ג"כ בישעיה סימן ל' ומסיים בה וא' נ"ל ופחד ורהב לבבך ע"כ. וסיום זה הוא מהמעתיק ומה שנראה לו אינו נראה לרד"ק ושאר מפרשים:

פסוק ו
שפעת גמלים. בספרים מדוייקים מאריך בשי"ן: (ותהלות. א"ה ע"פ המסורת דלקמן סימן ס"ג נכון להיות מלא וכן האי דלקמן סימן ס"ג המדפיס שכח מסרא דלקמיה וראוי להיות מלא):

פסוק ז
אילי נביות ישרתונך. מלעיל האתחתא בתי"ו לפיכך הנו"ן בסגול וכן הוא ומלכיהם ישרתונך שבסמוך. רד"ק:

פסוק יח
ישועה חומתיך. כן הוא בספרים מדוייקים מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו בתראה:

פסוק כא
יירשו ארץ. כן הוא בשני יודי"ן במדוייקים:

מטעו. מטעי קרי:

פרק סא

פסוק א
פקח קוח. שתי מלות וענינם מלה אחת. רד"ק:

פסוק ג
לאבלי ציון. לית דחש ליה למאן דכתב לאבילי ביו"ד בתר בי"ת:

פסוק ח
שנא גזל. יש ספרים שהזי"ן בסגול והמלה מלעיל גָּזֵל אבל בספרים הטובים בצירי ומלרע:

פסוק י
מעיל צדקה יעטני. חד מן אלפ"א בית"א מן ב' ב' לא נסבין וא"ו בריש תיבותא ומטעין בהון וסימן נמסר במסרה רבתא:

פרק סב

פסוק א
לא אחשה. החי"ת בחטף סגול בספרים מדוייקים כ"י וגם ברוב ספרי הדפיס וכן הביאו רד"ק בשרשים עם הדומים בחטף סגול:

פסוק ג
וצנוף. וצניף קרי:

פסוק ו
המזכירים. במקצת ספרים חסר יו"ד קדמאה:

פסוק ט
מאספיו. במקצת ספרים מדוייקים האל"ף בפתח ובלא מאריך ורד"ק בפירוש ובשרשים כתב שהוא מן הדגוש והוקל ובמכלול ד' ע"ד כתב במקצת ספרים בקמץ ובמקצתם בפתח ובמסרה פליגין עליה יש שקורין בגעיא מְאָסְפָיו ויש שקורין בחטף מְאָסְפָיו :

והללו. ברוב ספרי הדפוס למ"ד ראשונה דגושה ובספרים כ"י בלא דגש וההי"א במאריך:

פסוק י
המסלה. המ"ם רפה וההי"א במאריך:

פסוק יב
נעזבה. ברוב ספרים העי"ן בחטף סגול וכ"כ בשרשים וברב פעלים:

פרק סג

פסוק א
רב להושיע. חד מן ב' ב' לא נסבין וא"ו בריש תיבותא ומטעין בהון וסימן במסרה רבתא:

פסוק ז
חסדי. הדל"ת דגושה והחי"ת במאריך ברוב המדוייקים ומכאן ראיה שאין המאריך מניע השוא הבא אחריו שאילו היה נע לא יתכן דגש בדל"ת:

כל אשר גמלנו. בס"א כ"י ובמקצת דפוסים ראשונים **כל** אשר בקמץ ובמקף ובשאר ספרים בחולם:

כרחמיו. בס"ס הכ"ף בגעיא:

פסוק ט
בכל צרתם. הבי"ת בגעיא:

לא צר. לו קרי ודין הוא חד מן ט"ו דכתיבין לא באל"ף וקריין לו בוא"ו וסימן נמסר במ"ג פ' שמיני ונדרש בסוטה סוף פרק ה' ע"ש ובפי' המשנה להרמב"ם ז"ל ובספר תומר דבורה דף ג' ובספר קול בוכים דף ט"ו ודף פ"ב ועיין פי' המאמר בספר ברית הלוי מהחכם אלקבץ בפירוש ההגדה ובספר מנות הלוי מהנזכר על המגילה בהקדמתו דף י"ד והכי איתמר בזוהר סוף פ' וירא כתיב לא באל"ף דכל צרה שאינה לישראל באומות אינה צרה והראב"ע כתב האמת שהוא בוא"ו כטעם ותקצר נפשו דרך משל להבין השומעים כאילו גם הוא היה בצרה על כן מהר להושיעם עכ"ל. ולאו למימרא שהוא כתוב בוא"ו אך לשיטתיה אזיל שהקרי בוא"ו הוא האמת לבדו כמו שכתב בהדיא בריש פ' משפטים על אשר לא יעדה:

פסוק יא
את רעי צאנו. במלה זאת יש מחלוקת גדול ועצום בין הספרים והמפרשים כי במקצת ספרים כתוב רעה בה"א ומקצת ביו"ד ואין איש שם על לב בחילוף זה החכם ן' עזרא פירשו בה"א שכתב איה המעלם אותם מים סוף על משקל משה שהוא רועה את ישראל

גם רש"י כתב את רועה צאנו דמיון רועה המעלה את צאנו איה הוא וכו' וכן ת"י אן דדברינון במדברא כרעיא לעניה אבל רד"ק פירשו ביו"ד שכתב את רעי צאנו עם רועי צאנו והם משה ואהרן. גם החכם אברבנאל פירשו ביו"ד וכתב כלשון הזה והנה היו זוכרים ואומרים זה את רועי צאנו שהי כנוי לנביאים ישעיהו והושע ועמוס ומיכה שהיו באותו הזמן שמפני שהיו מוכיחים אותם היו משיבים להם שאינם ראויים להוכיח לפי שלא היו עושים נסים ונפלאות כמו שעשה משה ויהיה שעור הכתוב ויזכור את עמו רעי צאנו שהם הנביאים שהיו רועי ישראל ימי עולמו של משה באמרם אליהם איה המעלם מים שהוא משה איה איש כמדרגתו וכו'. ואף על פי שאיני כדאי להכריע בין החכמים האלה נתתי אל לבי היות לנו הכרעה ממסרה אחת והיא זו רעה ד' קמצין כתובים ה"א וסימנם נמסר בפרשת ויגש ובתילים סימן פ' ומדחזינן בכולהו ספרי דהדין דישעיה כתיב בצירי ולא חשיב ליה בעל המסורת בהדי אחריני דכתיבין בה"א ובקמץ קטן שמע מינה דכתיב ביו"ד ותימה דחד מן ד' דמסרה זו היא רעה ישראל האזינה וברובא דספרא דידן בסגול ובמקרא עתיקא כ"י אשכחנא הדין דישעיה בה"א וצירי ונמסר עליו ד' ודילמא ס"ל דהדין חד מן ד' קמצין ורועה ישראל במרעה טוב ירעה אותנו:

פסוק יב

בוקע. בס"א קדמון מספרד בב' טעמים וכן נמנה בסוף מסרה גדולה שלנו בשטא חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה ודכוותיה מנֵּע בר (משלי י"א) בצֵּע בצע (משלי א׳:י״ט) ועיין מ"ש לקמן בסי' ס"ו:

פסוק טו

מזבל קדשך. ברוב ספרים כ"י הבית בג' נקודות וכן כתוב במ"ג בגליון ברוב הספרים חסר:

איה קנאתך וגבורתיך. במקצת ספרים כ"י כתוב וגבורתיך הרי"ש בקמץ והוא טעות כי ברוב הספרים בחולם וכן במסורת ג' בלישנהון בקריא וסימנהון אשר יעשה כמעשיך. איה קנאתך. דור לדור ישבח מעשיך. חד בתורה חד בנביאים חד בכתובים ע"כ. ושלשתם בחולם. ובמקרא גדולה ריש פ' ואתחנן הובאה מסרה זו ובסוף כתב ב' קדמאי גבורתך כתיב וא"כ זה דישעיה חסר יו"ד וכן בס' תילים נמסר שם ב' חד מלא וחד חסר ושל תילים מלא יו"ד בנוסחי דיקי א"כ זה דישעיה חסר וכן הוא במקצת הספרים אבל בספרים ספרדים מלא יו"ד כמו שהוא במקרא גדולה עצמה בפסוק ובמסורת וכ"י מצאתי תוב ג' בלישנא ולא האריכו יותר ואחת מהן אומרת ג' חסר בלישנא וכן נמסר

במקרא גדולה פ' ואתחנן וודאי דעל וא"ו בתר רי"ש נאמר וכך הם שלשתם חסר וא"ו בתראה בכל הספרים ועיין עוד מ"ש בפרשת ואתחנן:

ורחמיך. הוא"ו בגעיא בס"ס:

פסוק יט

לא משלת בם. במסרה רבתא מנו זה עם ד' סבירין בה וקריין בם ולא ידענא מאי סבירין שייך הכא לכן נראה שהגרסא הנכונה כמו שמצאתי במסרה כ"י דמסיר ג' וליכא פסוקא הדין בגוויהו:

נזלו. דגש הלמ"ד לתפארת רד"ק בפי' ומכלול שקל פָּעַל:

פרק סד

פסוק א

כקדח אש המסים. לית דכוותא בה"א:

פסוק ד

וַנֶּחֱטָא. כן נקוד וליכא פלוגת' הכתובה במקרא גדולה:

פסוק ה

ועוננו. חסר יו"ד הרבים מהמכתב רד"ק וכן ותמוגנו ביד עוננו שבסמוך בספרים מדוייקים:

פסוק י

הללוך. הלמ"ד בשוא לבדו כמנהגנו:

פרק סה

פסוק א

ללוא שאלו. מלא וא"ו ואל"ף:

ללא בקשני. מלת ללא חסר וא"ו וכן מלת בקשני בשלש נקודות ברוב הספרים:

פסוק ג

ומקטרים. בספרים כ"י הוא"ו במאריך:

פסוק ד

ופרק. ומרק ק' וע' הגהת שרשים שרש מרק:

פסוק ז
ראשונה על חיקם. אל חיקם ק' כן הוא בספרים שלנו בדפוס כ"י ושבפסוק שלמעלה כתוב וקרי על אבל בפי' רד"ק שבמ"ג שנת ש"ז כתוב הראשון כתוב אל וק' על וזה השני על וקרי אל חיקם ובמקראות אחרות קדמוניות עם פי' רד"ק כתוב באופן אחר זל"ש הראשון כתוב אל וקרי על וזה השני על חיקם ובעל מכלל יופי כתב גם הוא לשון זה עצמו:

פסוק ט
ומיהודה. ובמקצת ספרי הדפוס כתיב ומיהודה היו"ד בשו"א וטעות הוא כי בספרים מדוייקים כ"י היה נחה וכן נכון ע"פ המסורת כ"י שנמסר עליו ב' וחברו מסיר מירושלים ומיהודה (ישעיהו ג':א') שגם הוא הי נחה וכן נמסר שם במקרא גדולה ב' בסיפרא:

פסוק יא
והממלאים. הה"א במאריך וקלה הלמ"ד ועיין מ"ש באיוב סי' ג':
למני. המ"ם רפה והלמ"ד בלא געיא ר' יונה בספר הרקמה ומכלול דף נ"א ושרשים שרש מצד:

פסוק יד
ומשבר רוח. בספרים מדוייקים השי"ן בצירי וכן כתבו בשרשים:

פסוק יח
ירושלם גילה. לא מפיק ה"א:

פסוק כב
יבלו. ע' מ"ש באיוב כ"א:

פסוק כג
לא יגעו לריק. כתב המכלול בדף קכ"ב שבא ביו"ד האיתן לבד ע"כ. וכן הוא ברוב ספרי הדפוס והיו"ד במאריך בספרים כתובי יד ובמקצתם בשני יודי"ן וגם במאריך ואף לספרים שכתוב ביו"ד א' קריאת הגימ"ל בשוא נע לדעת רד"ק וכן ויגעו עמים בדי ריק ירמיה נ"א ושניהם הובאו במכלול בדף הנ"ל:

פרק סו

פסוק ג
מכה איש. הכ"ף בצירי לא בסגול:

ערף כלב. קריאתו בשני טעמים והוא פועל (עבר) כי השם הוא מלעיל ערף ולא פנים רד"ק ועיין מה שאכתוב ביחזקאל כ"ב על פסוק גדר גדר ומה שכתבתי בפרשת קרח על ויוצא פרח:

מברך און. בשני טעמים ועיין מה שכתבתי בישעיה מ"ט ובפרשת ואתחנן סימן ד' על השמע עם:

פסוק ז

חבל לה. החי"ת בצירי וכל שארא בסגול בכל לישן מסורת ורד"ק בשרשים ורב פעלים:

פסוק ח

מי ראה כאלה. במקרא ישנה מויניציאה נדפס מבחוץ ומי בוא"ו ולא ידעתי מי הכניס בלב המדפיס זה הספק לולא שמצא בתרגום ומן חזא כאילין ולא שמעתי ולא ראיתי כן בשום ספר ובמקרא הנזכרת עצמה מתורגם מן הוא בלא וא"ו:

אם יולד גוי. בשני טעמים והלמ"ד בצירי כן הוא בספרים כתובי יד מדוייקים ובספר הדפוס בטעם אחד לבד בוא"ו והלמ"ד בסגול:

פסוק יא

מזיז כבודה. בזי"ן כמו מזיו לאפוקי מי שכתוב מזיו בוא"ו:

פסוק יז

אחד בתוך. אחת ק':

פסוק יט

תובל. במקצת ספרים תבל בשלש נקודות:

פסוק כ

והביאו את כל אחיכם. (אמר רפאל חיים המגיה במקרא גדולה נמצא בפסוקא הדין תרי פסיקתא חד בתר תיבת הגוים וחד בתר מנחה ואילו בדפוסי ויניציאה נמצאו תלת תרי כמה דכתיבנא וחליתאה בחר תיבת אחיכם ולכאורה הוא אמינא דדילמא חדא מינייהו משבשתא היא אבל כדחזינא במסרא רבתא בערך אות פ"א בפסיקתא (נדפסה בשנת רכ"ו) אשכחנא דלא כנסחא דדין ולא כנסחא דדין דהרי התם ליתו אלא תרי חד בתר אחיכם וחד בתר מנחה ותו לא ע"כ):

פסוק כג

יבא כל בשר להשתחות. במסורת סוף פרשת שמיני חשיב ליה עם י"ד דסבירין יבואו וקרינן יבוא ויונתן שתרגם ייתון הוא למאי דסבירין כפשטא דקרא וכן דרכו ברוב

המקומות: ד' ספרים נגמרים בפסוק שלמעלן וסימנהון יתק"ק*): *)ועיין בבלי וירושלמי ריש פ' אין עומדין ויפה מראה שם ואגדת תילים מזמור ד' וסיפרי ריש פ' וזאת הברכה: